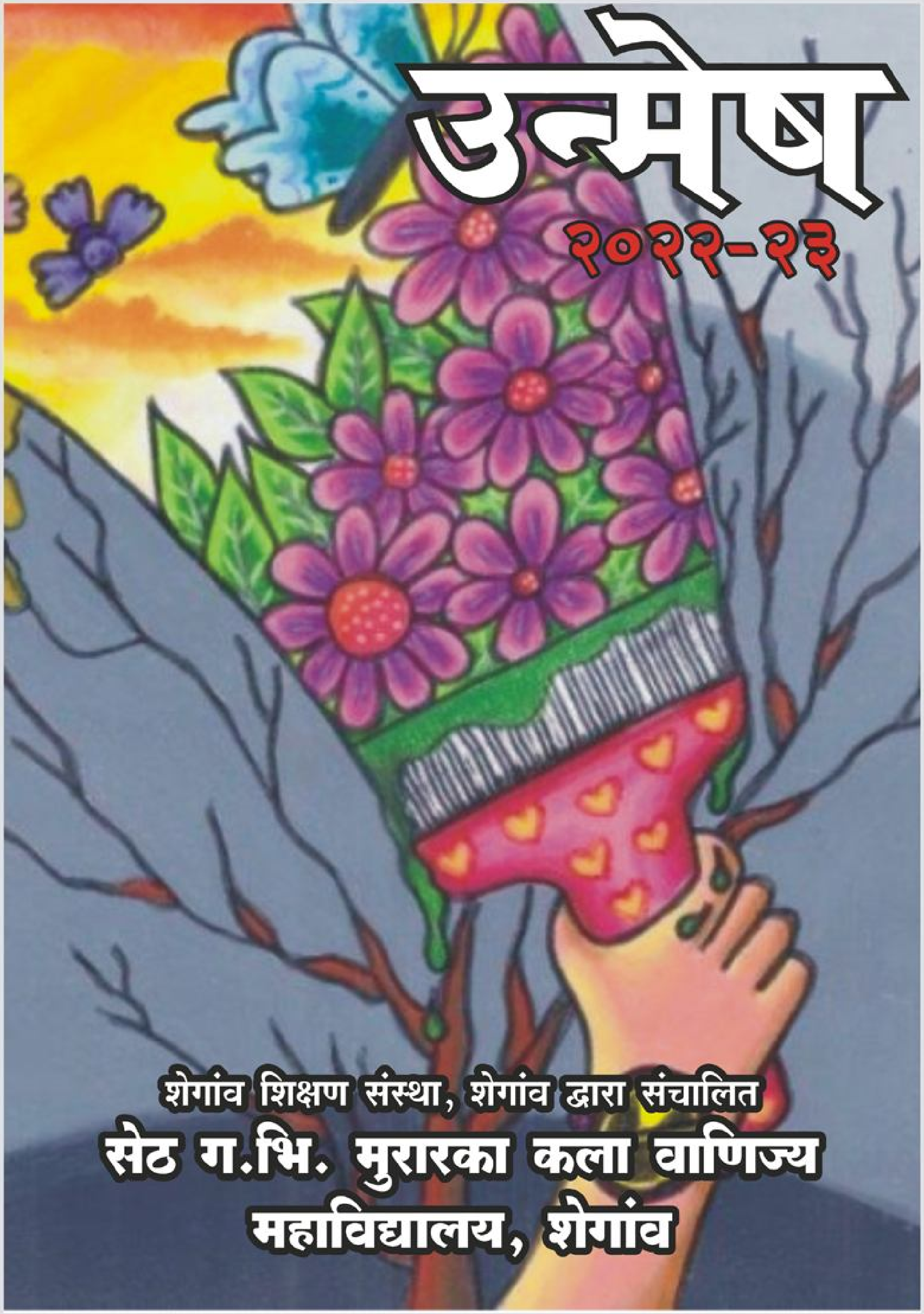
उन्मेष
२०२२-२३
शेगांव शिक्षण संस्था, शेगांव द्वारा संचालित
सेठ ग.भि. मुरारका कला वाणिज्य
महाविद्यालय, शेगांव

प्रकाशक
प्राचार्य, सेठ ग.भि. मुरारका कला वाणिज्य
महाविद्यालय, शेगांव, जि. बुलडाणा

अक्षर जुळवणी
सौ.प्रियंका लोडम
गोकुळ कॉलनी, अकोला

मुद्रक
मुक्ता ग्राफिक्स् अँड पब्लिकेशन
रणपिसे नगर चौक, अकोला
मो. : ९८५०४७१५२०

विद्यार्थ्यांच्या वितरणाकरिता

प्रकाशन वर्ष
२०२२-२०२३

श्री संत सद्गुरु गजानन महाराज, शेगांव

स्व.श्रीमान सेठ पुरणमलजी मुरारका
संस्थापक
शेगांव शिक्षण संस्था, शेगांव

स्व.श्रीमान सेठ मुरारीलालजी चतरभुजजी मुरारका

अध्यक्ष

शेगांव शिक्षण संस्था, शेगांव

अनुक्रमणिका

- ❖ संपादकीय
- ❖ प्राचार्यांचे मनोगत
- ❖ संपादकीय मंडळ
- ❖ कार्यकारी संचालक मंडळ, शेगांव शिक्षण संस्था, शेगांव
- ❖ कार्यकारी संचालक मंडळ, स्थानिक व्यवस्थापन समिती.
- ❖ ग. भि. मुरारका कला वाणिज्य महाविद्यालय, शेगांव
- ❖ वरिष्ठ महाविद्यालयीन प्राध्यापक वृंद
- ❖ कनिष्ठ महाविद्यालयीन प्राध्यापक वृंद
- ❖ कार्यालयीन कर्मचारी वृंद
- ❖ ग्रंथालयीन कर्मचारी वृंद
- ❖ **साहित्य विभाग**
  - ❖ मराठी विभाग
  - ❖ हिंदी विभाग '
  - ❖ इंग्रजी विभाग
- ❖ विविध अभ्यास मंडळाचे अहवाल
- ❖ छात्रसंघ कार्यकारिणी (छायाचित्रांसह)

❖ ❖ ❖

संपादकीय

लेखन हे व्यक्तीच्या पोक्तपणाचं एक वेगळं रूपच असते. माणूस हा तसा विचारी समाजप्रिय घटक आहे. पाहणे, ऐकणे, व्यक्त करणे किंवा लेखनातून स्पष्ट होणे हा निरंतर चालणारा प्रवास आहे. त्या प्रवासाचे प्रतिबिंब प्रत्येकाला होता येत असले तरी, लेखनकला ही त्याच्या अविरत चालणाऱ्या चिंतनाचं अंग असते. माणसांचे विचार जेव्हा पोक्त होतात, तेव्हा तो समाजाला नव्या ढंगानं पाहू लागतो. ती दृष्टी त्याच्यामध्ये येते किंवा त्याला निर्माण करता येते.

साहित्याच्या सहवासात माणसांचे चेहरे ओळखण्याचे प्रेरक असे तत्व असते. ज्याला तो घडला तो मोठा होण्यासाठी धडपडत असतो. तसा महाविद्यालयीन तरूण साहित्यात रमतो. त्याला समजून घेण्याचा प्रयत्न करू पाहतो. यात तो कधी यशस्वी तर कधी अयशस्वी होतो. परंतु प्रयत्न त्याला स्वस्थ बसू देत नाही. त्याची जिज्ञासा त्याला लेखन सन्मुख करते. म्हणून महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांना स्वत:ला ओळखता यावं, लिहिता यावं यासाठी लेखन विचारपीठ 'उन्मेष' च्या माध्यमातून आम्ही आमच्या महाविद्यालयात 'उन्मेष' हा वार्षिकांक प्रकाशित करीत असतो. याबद्दलच्या सूचना विद्यार्थ्यांना देताच एक ओघ साहित्याचा त्यांच्याकडून आला व हा अंक नावारूपास आला.

शेगांव शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष श्रीमान सेठ मुरारीलालजी मुरारका तसेच संचालक मंडळातील सदस्य श्रीमान सेठ संजयकुमारजी मुरारका यांच्या प्रेरणा याच्यामागे आहेत. महाविद्यालयाचे प्राचार्य श्री. राम पांडे यांचे मार्गदर्शन व प्राध्यापक वर्ग तसेच विद्यार्थ्यांच्या सहकार्याने हा अंक आकारास आला.

मुक्ता ग्राफिक्स, अकोलाचे मालक सागर लोडम यांनी वार्षिकांकाच्या सुबक छपाईचे काम निर्दोष केले आहे. त्यामुळे, संपादक मंडळाचे पदाधिकारी त्यांचे आभारी आहेत. असे असूनही काही उणिवा राहिल्या असल्यास त्या संपादक मंडळाच्या मर्यादा समजाव्यात.

धन्यवाद !

— संपादक मंडळ

प्राचार्यांचे मनोगत ...

महाविद्यालयाच्या भूमीत पाय टाकताच प्रत्येकाच्या प्रज्ञेला नवे धुमारे फुटू लागतात आणि हे नैसर्गिकही आहे म्हणा! जस–जसा विद्यार्थी रुळायला लागतो, तस–तशी त्याची हालचाल सर्वांच्या नजरेचा ताबा घेऊन जाते. त्याचं कारण त्याच्या वैचारिक विश्वाला एक सुरुवात झालेली असते. तो बोलतो, लिहितो आणि त्याने लिहावे हे सुध्दा अपेक्षितच असते. परंतु त्यासाठी हवी असते त्याला त्याच्या विश्वाची व्यापकता. त्यासाठी तो धडपडतो. कधी त्याची दमछाकही होते. परंतु तो मिळवतो आपलं एक अखंड आकाश आणि त्याला ते मिळवताच येत नसेल तर, त्याचं नवं व्यासपीठ त्याला खुणावते – ते 'उन्मेष' च्या रूपाने. 'उन्मेष' हा असाच वैचारिक वारसा जपणारा वार्षिकांक. जो महाविद्यालयातून सर्वांच्या परिश्रमातून उभा राहतो.

या २०२२–२३ च्या सत्रात आम्ही विद्यार्थ्यांकडून 'उन्मेष' साठी साहित्य मागितले. त्याला विद्यार्थ्यांनी चांगला प्रतिसाद दिला. यामध्ये विषयाचं वैविध्य जपण्याचा आम्हीही प्रयत्न केला. विद्यार्थी लिहिते झाले व वेळेच्या आत त्यांनी आपलं साहित्य जमा केलं व उन्मेषला आकार देता आला. विद्यार्थ्यांच्या या प्रयत्नाचं स्वागत होईल, ही अपेक्षा आहेच.

'उन्मेष' या वार्षिकांकाला साकार करणे एवढे सोपे काम नव्हते. परंतु शेगांव शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष श्रीमान सेठ मुरारीलालजी मुरारका, सचिव श्रीमान सेठ नंदकिशोरजी मुरारका यांच्या व संचालक मंडळाच्या सर्व सन्माननीय सदस्यांच्या प्रेरणेने हा अंक साकारता आला. विशेषत: श्रीमान सेठ संजयकुमारजी मुरारका, संचालक मंडळाचे सदस्य यांनी दिलेले विशेष सहकार्य मोलाचे ठरले. महाविद्यालयातील प्राध्यापक वृंद संपादक मंडळातील सर्व सदस्य यांनी अंकासाठी अथक प्रयत्न केले. त्यामुळेच हा अंक तयार होऊ शकला.

प्रा.डॉ. अनिलकुमार राठोड
प्राचार्य,
ग. भि. मुरारका महाविद्यालय, शेगांव
शेगांव शिक्षण संस्था, शेगांव

शेगांव शिक्षण संस्था, शेगांव

ग. भि. मुरारका कला व वाणिज्य महाविद्यालय, शेगांव

संपादक मंडळ

प्राचार्य डॉ.अनिलकुमार राठोड

प्रा.डॉ.व्ही.एन. इंगळे

प्रा.डॉ.व्ही.एम. डेहनकर

प्रा.डॉ.व्ही.के.गायकवाड

प्रा.कु.एन.एस.राजगुरू

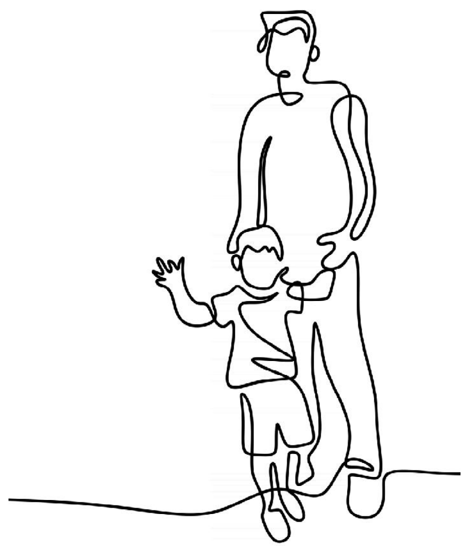

'बाबा'

स्वामी तिन्ही जगाचा आईविना भिकारी, आई किती गोड शब्द आहे. खरचं आई काय असते? लंगड्याचा पाय असते, दुधावरची साय असते, आईची किंमत काय असते हे कोणीच सांगू शकणार नाही. म्हणूनच संतांनी म्हटले आहे. एखादा माणूस कितीही मोठा व्यक्ती झाला. तरिही तो आईविना भिकारीच. आईची गणना जिथे तिथे होते पण बाबाच काय?

कविंनी आईवरच खुप कविता केल्या आईलाच खुप किंमत दिली. बाबावर केल्या का कोणी? ज्याप्रमाणे आपल्या जीवनात आईची गरज असते त्याचप्रमाणे बाबाची ही गरज असते. आपल्याला आजही माँ जिजाऊची आठवण येते कारण शिवाजी महाराजांना घडवणारी त्याची आई होती म्हणून पण मुलांच्या सुखासाठी प्रायचित करणारे संत ज्ञानेश्वरांचे वडील म्हणजे विठ्ठलपंत कुलकर्णी यांना आठवा म्हणजे वडिलांची किंमत कळेल. बाळाच रागावण हेही आपल्यावर असलेले एक प्रेमच आहे. मुलावर एखादे संकट आले तर आई रडून आपले दु:ख व्यक्त करत असते. तेच बाबा आईला आधार देतात. पण बाबाला कोण आधार देणार? बाबाच स्वत: स्वत:चा आधार बनतात. आई रडून मोकळी होते. त्यात बाबा रात्ररात्र जागरण करतात. मुलांसाठी मनातल्या मनात कुढत बसतात, हळूच मुलाच्या खोलीमध्ये जावून पाहतात. घराचा कर्ता पुरूष म्हणजेच बाबा असतात तोपर्यंत कोणीही आपल्या घरावर वाईट नजर टाकत नाही. जसे आपल्या जीवनात आईचे स्थान आहे. त्याचप्रमाणे बाबांचे ही फार मोठे स्थान आहे. एखादा पुरूष फार यशस्वी झाला तर तो सांगतो माझ्या आईचा माझ्या पाठीशी मायेचा हात आहे म्हणून मी यशस्वी झालो व मी जीवनात मोठा व्यक्ती बनू शकलो. पण तो बाबाला विसरतो.

जीवनात जितकी आईची गरज आहे. तितकीची बाबाची ही आहे कविंनी म्हटले आहे, 'स्वामी तिन्ही जगाचा आई विना भिकारी' पण मी म्हणतो स्वामी तिन्ही जगाचा बाबा विना भिकारी.

— हर्षदिप डोंगरे
बी. ए. तृतीय

तुझ्याबद्दल

फक्त तुझ्यासाठी
सांग प्रियकरा सांग तुझे
माझ्यावर प्रेम आहे का?
रात्रंदिवस तुझ्या स्वप्नात मी डुबते
तुझे माझ्यावर प्रेम आहे का?
याच विचारात राहते,
मनातील आठवणी सरत नाहीत
मनातील शब्द ओठावर येण्यास
घाबरतात
माझ्या मनात जे,
प्रेम आहे तुझ्याबद्दल
त्याला तू अजूनही ओळखले नाही
सांग प्रियकरा सांग...
तुझे माझ्यावर प्रेम आहे का?
खुप आशा बाळगून बसलीय मी मनी
कधी तरी तू येशील?
जे मी बोलायला घाबरते ते तू बोलशील?
तू माझ्या आयुष्यात
येवून माझं जीवन बहरून टाकावं
तू मिळाल्यानंतर जगातील कोणत्याच सुखाची
मला पर्वा नाही,
तू माझ्या जीवनात येशील
ह्याहून मोठे भाग्य कुठलेच नाही.
असे मानूनी मनात
अजूनही तुझी वाट बघतेय
सांग प्रियकरा सांग
तुझे माझ्यावर प्रेम आहे का?
तुझ्याशिवाय जीवन आहे माझे उदास
निरर्थ, चिंतातूर
तू दूर असूनही नेहमी जवळ
असल्याचे भासते.
जीवनात तुला कधीच न विसरण्याची
शपथ घेतलीय मी,
त्यातच माझा आनंद आहे
सांग प्रियकरा सांग
तुझे माझ्यावर प्रेम आहे का?
कसे सांगू माझ्या मनातील
दुःख तुला
कधीच ओळखू शकणार नाहीस तू
त्याला
जेव्हा कधी येता समोर तू दुःखाचे
वादळ उठतात मनात माझ्या
समोर असूनसुद्धा मनातील बोलू
शकत नाही तुला,
सांग प्रियकरा सांग तुझे
माझ्यावर प्रेम आहे का?
जर आयुष्यात भेटला
नाही तू मला तर याहूनी मोठे
दुःख कुठलेच होणार नाही मला,
पण जगातील कोणत्याही
कोपऱ्यात राहशील तू
सुखी राहो तू एवढीच
शेवटच्या श्वासापर्यंत प्रार्थना करते
।ईश्वराला।।
सांग प्रियकरा.....
तुझे माझ्यावर....!

– प्रसेनजित वानखडे
बी. ए. द्वितीय

मैत्री

जीवनाचं असावं आपलं एक वेगळ सूत्र
समजून घेणारा किमान असावा एक तरी मित्र
मैत्री असावी फुलासारखी दुरवर सुगंध देणारी
वसंत ऋतुप्रमाणे मनसोक्त बहरत जाणारी
मैत्री असावी अशी — अशी जीवाला जीव
देणारी मैत्रीवर होणारा वार स्वत: वरती
घेणारी आणपही मैत्रीसाठी
आयुष्य आपलं लावावं
मृत्यू जरी आला तरी एक निष्ठेन वागावं
तेव्हाच मैत्रीचे नाते कायम राहील
तिचा महिमा सृष्टीपण गाईल

अश्विनी शेजोळे
बी. ए. प्रथम

लग्न

लग्न म्हणजे आयुष्याचं रिझर्व्हेशन असतं
त्यानंतरची तडजोड म्हणजे प्रिझर्व्हेशन असतं
डोळ्यात आसू अन ओठावर हसू
एव्हढच आपल्याकडून एक्सपेक्टेशन असतं
सर्व स्त्रियांनी नवऱ्याचं नावं
घ्यायचं कारण त्याच्या जीवनात
त्याचं नॉमिनेशन असतं

शुभम खर्डे
बी. ए. तृतीय

आई

आई घरात प्रकाश देणारा दिवा असते
नि:स्वार्थ प्रेमाची दवा असते
घरात खेळती सुगंधी हवा असते
घरातला देव असते

आई किती वर्णावी तुझी खोल आठवण
जरी खपली धरली नाही सुकली जखम
अजूनही आहे ओले माझ्या हृदयाचे घाव
नाही विसरता येत आई तुझा मोकळा स्वभाव

आई करिता जीवन सुखात गेले
माझे सर्व लाड तुच पुरविले
तुला शत शत नमन तुझ्या लाडलीचे
दु:ख देवू नको मजला विरहाचे

—अजय सावळे
बी. ए. प्रथम

जातीला जात वैरी

नजरेला नजर मिळवित
ती माझ्याकडे पहात होती
मी समजू शकलो नाही
ती एक प्रेमाची बात होती
किंचित हसणे कधी लाजणे ही तिची प्रित
होती प्रेमापासून दुरावलेला मी
हिच माझ्यात वेड्यची रीत होती.
चंद्रालाही लाजवेल अशी झळाळी
तिच्या चेहऱ्यावर दिसत होती
मला सावळा मनोहर मानून ती आपल्या हृदयी
पुजित होती.
तेव्हा भानावर आलो मी
हिच तिच्या प्रेमाची जीत होती
राधा मानून हृदयी पुजले तिला
मला समजून घेणारी तिच एक होती.
भावी जीवनाचा स्वप्नमहाल ती उभारीत होती
माझ्यात रममाण होवून
सोबतीला प्रेम गीत गात होती
जात आडवी आली लग्नाला
हिच पराभव सांगणारी ज्योती होती
नियतीने कसा खेळला क्रूर डाव
ही तर जिवंतपणी
माझ्या प्रेमाची मौत होती

— अर्जुन शेगोकार
बी. ए. तृतीय

आई

आई सदा करत असते काम
पण घेत नाही काहीच दाम.
आई सर्वांची घेते काळजी
पण तिची नाही
कोणाला काळजी.
आई सर्वांना ठेवते आनंदी
आटू देत नाही
कधीच प्रेमाची नांदी
आई मुलांबाळांचे करते लाड
तिच घरात करत राहते सदा तडजोड.
सावित्रीप्रमाणे करते
सदा बाबांची सेवा
तिला मात्र मिळत
नाही कधीच मेवा.
आम्हाला मिळते दर रविवारी सुटी
तिला मात्र कधीच रजा
मिळत नाही कामातून.
आई मी आहे तुझे लाडके लेकरू
आई मी तुला कसे बरे विसरू

— ज्ञानदेव चोपडे
बी.कॉम.द्वितीय

मैना

डोंगराच्या वाटेनं ही कोण?
बी. कॉम प्रथम
मैना हिंडते, तिच्या राघोबाला ती
काकुळतेने धुंडते....
संध्याकाळच्या पायरी त्यांच्या
होत गाठी भेटी, जन्माजन्माची
त्यांची अशी जळली नाती
डोंगराच्या वाटेनं ही कोण मैना हिंडते...
लाली तिच्या गालाची
आभाळात पसरली
रूप तिचे पाहून दृष्टी चंद्राची फिरली,
हे पाहून उर्वशी
स्वर्गी ही रूसली
डोंगराच्या वाटेनं ही कोण मैना हिंडते...
दिवसामागे दिवस कसे निघून गेले
कोण्या पारध्याने ते घेवून गेले
सुखाचे दिवस हे दु:खात बदलले
दिसला नाही तो, त्याला ती धुंडते
झलक त्याची मनी घेवून फिरते.
कळताच राघवाचा मैनेला संदेसा
डोळ्यातून वाहे आसवांच्या धारा.
गोजिरवाना होता संसार
होती प्रेमाची बहार,
दृष्ट लागताच पारध्यांची
तुटली जन्माची ही गाठी
रस्त्याच्या वाटेने आता मैना
एकटीच हिंडते मैना एकटीच हिंडते !!

— सुभाष तायडे
बी.कॉम.द्वितीय

आपली मैत्री

कोण म्हणते?
आपुलकी फक्त
रक्ताच्या नात्यातचं असते...?
छे !
रक्ताची नाती, कुटुंब
ह्या सगळ्या सीमा झाल्या
सत्य फक्त एकचं....
नात्यातलं प्रेम, स्नेह
आणि जिव्हाळा !
नातं... मग ते कुठलेही असो
एकमेकांविषयी आपुलकी असली
की ते रूजायला
फारसा वेळ लागत नाही...
रक्ताच्या नात्याचे नसलो तरी
आपल्या नातं हे आयुष्यभर
रक्ताच्या नात्यापेक्षाही
एकमेकांना अधिक जपणारं असेल
याची मला खात्री आहे
कारण हे नातं म्हणजे
आपली
अतुट मैत्री आहे.

— सुरज राऊत
बी.कॉम.द्वितीय

असही प्रेम असतं

एकदा एक झाड वेलीच्या प्रेमात पडलं. तिला पाहताच त्याला तिच वेड लागलं. वेलीला विचारू तरी कसा? या प्रश्नाने त्याला झपाटलं होतं पण आपण जरा धीर धरावा अस म्हणत त्याने स्वत:ला सावरलं.

वेल मात्र आपली हसत खेळत राहत होती. ते पाहून झाडाने तिच्याशी मैत्री केली होती. काही दिवसाने मात्र जमिनीवर पसरू लागली. ते पाहून झाडानं तिची विचारपूस केली. वेलं म्हणाली झाडा मला तुझा आधार हवा आहे.

तू मला आधार देशील का? या वरून झाड म्हणाले तू माझी होशील का? हे एकताच वेलीने नकारार्थी मान हलवली. ते पाहून झाडाची निराशा झाली. हिरमुसलेले ते झाड क्षणभर विचारात पडले. विचार करून त्याने वेलीला आधार देण्याचे वचन दिले.

वचन देताच वेल मात्र झाडाला बिलगली अन् हसता त्याची आसवे हळूच ओघळली. आसवे पुसत पुसत त्याने तिला आधार दिला. कारण तिला आधार देणं हा त्याच्या प्रेमाचा भाग झाला.

आठवणींचे ओझे काय असते ते एकदा पेलवून बघ. रडत असलेले डोळे पुसत एकदा तरी हसण्याचा प्रयत्न करून बघ. सोपे नसते रडणं तुझ्या अश्रूंची चव चाखून बघं.

माझ्या तुला सांगण्याचा हेतू एवढाच एकदा का होईना, माझ्याशी मैत्री करून बघं.

— अक्षय राण
बी.कॉम. तृतीय

कराव तरी काय कराव?

जगावं की मरावं
कराव तरी काय करावं?
एक क्षण वाटतं मरावं
दुसऱ्या क्षणाला वाटतं जगावं
मराव तरी का मरावं?
जगाव तरी का जगाव...?
मरून कुणासाठी भटकांव?
जगूण कुणासाठी रडावं?
जगाव की मरावं कराव तरी काय कराव?
जगून जगून का मरावं?
कमरून मरून का जगावं?
जगून मरणे व्यर्थ नाही
मी मरून जगण्यासाठी अर्थ नाही
जगांव की मरावं करावं तरी काय करावं?
जगून सुखाची आस आहे
मरून भुताटकी वास आहे
जगून सुरू करावं झेलावे काय?
मरून सर्व संपवून जावे काय
म्हणून शेवटी एकच वाटतं
जगावं की मरावं
करावं तरी काय करावं?

— दिपक गाळकर
बी.कॉम. तृतीय

सखी

सखी अंग सखी
हे तुला लिहलेलं शेवटच पत्र असेल
तुझी पत्रिका माझ्या हातावर तर
माझे मृत्यु पत्र तुझ्या हातावर असेल
रंग लागेल आपणा दोघांनाही
फरक एवढाच तुझा हळदीचा तर
माझा असेल रक्ताचा
जेव्हा लागेल मेहंदी तुझ्या हातावरी
माझी असेल जागा सरणावरी
सखी अग सखी
मी तुझ्यावर केलेले प्रेम
या जन्मी आठवेल का तुला कधी
मी ही मांडल्या होत्या प्रेमराशी
पण आपले मिलन नव्हते नशीबी
तुझी जेव्हा डोली उठेल तेव्हा
तुझ्या सोबतीला मी ही असेल
फरक एवढाच तू दोन तर
मी चार खांद्यावर असेल
सखी अग सखी
तू तुझ्या जीवनात
नेहमी राह सुखी
जेव्हा तुझी डोली जाईल पतीच्या घरी
तेव्हा मी मात्र जाईल....

— एक कवी

प्रेम

पुष्कळदा ठरवतो सांगाव तुला
पण मला धीरच होत नाही
मनातलं सारं मनातचं राहतं
ओठावर काही येत नाही
अशी कशी मी हाक हाक देवू
सोपं वाटतयं का ते तुला
जगाची रीत
मनातली प्रित
सर्वांचा विचार करायचाय मला
म्हणून अपेक्षा करत राहतो मी
तू काही तरी बोलण्याची
खरं तर मीही वाट पाहतो
मी तुला प्रतिसाद देण्याची
माझे शब्द नाहीत महत्वाच्या भावना तर
कळल्या ना तुला
सगळ्याच गोष्टी सांगता येत नाही
थोडसं समजून घे न मला.

—अभिलाष मनतकर
बी.ए.प्रथम

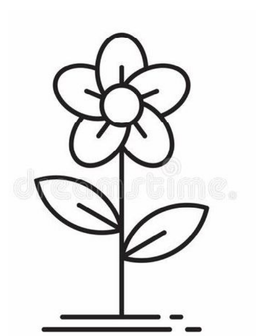

क्षणभर केलस प्रेम माझ्यावर

क्षणभरच केलस प्रेम माझ्यावर
खरं असो अथवा खोटं
जीव लावून बसले मी तुझ्यावर
गोड शब्द तुझे मधूर भासले
मंजुळ स्वर ते बांसरीवाले
राधे परी मी वेडी झाले
भुलून गेले तुझ्या सावळ्या रूपावर,
मनात तुझ्या होता वेगळाच डाव
निरपेक्ष प्रेमाला नसते कुठलीच हाव
निर्मळ मनात होता, निर्मळच भाव.
वाहिली फुले तनमनांची तुझ्या चरणावर
दूर जाहले मी जरी तुझ्या मार्गातूनी
तरिही दिसते कां, तुझेच रूप ध्यानी मनी
काढीले चित्र तुझेच सावळे रूप आठवूनी
भोळ्या मनांची ही प्रित भाबडी
ऐकं सांगते तुला जाता जाता
मी प्रेम तुझ्यावरच करणार
तुला ते कधीच नाही कळणार

—अक्षय बाभुळकर

मैत्री

मैत्री कशाला म्हणतात?
जी आपल्या संकटाला
धावून येत असते
मैत्री कशाला म्हणतात?
जी आपल्याला चांगला
मार्ग दाखवते
मैत्री कशाला म्हणतात?
जी आपल्या विश्वासाचा
घात करत नसते
मैत्रीमुळे तर
आपण जगू शकतो
मैत्री नसेल तर
जीवन जगणं व्यर्थ असतं
मैत्री एक अतुट बंधन असते
जी मैत्री कोणाच्या तोडल्याने
तुटत नसते,
तिच खरी मैत्री असते

—मंगेश गवई
बी.ए.प्रथम

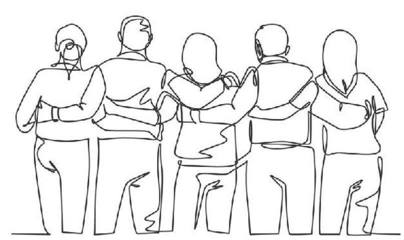

तुला भेटण्याचा आनंद

तुला भेटून फार आनंद होतो
तू दूर जातांना फार दुःख होते
तुझी वाट बघता बघता
सकाळची संध्याकाळ होते.
असे होता होता दिवसा मागून
दिवस जातात
तुला एक नजर पाहण्यासाठी
मन माझे प्रत्येक क्षणी व्याकूळ राहते
तुझ्या आठवणीत दिवसाची रात्र होते

—मंगेश गवई
बी.ए.प्रथम

वाट

वेड्या मनाला कितीदा बजावलं
कोणाची वाट बघायची नाही समजावलं
केविलवाणी अवस्था झाली माझी
सारखी सारखीच वाट बघतेय तुझी
चुकून जरी कोणाची लागली चाहूल
मला वाटे अडले असेल तुझेच पाऊल
तुझ्या आठवणीने मन माझे मोहरते
तू येशील म्हणून वाट बघत राहते
वाट बघतच वाट संपणार आहे आयुष्याची
कशी आशा करावी तुझ्या येण्याची

—राहूल पहूरकर
बी.ए.प्रथम

जीवन

सुख दुःखाचे काटेरी
कुंपन ओलांडायचे आहे
जीन जगतांना
सुख वाद जुळवायचा आहे
मैत्री करतांना
चांगला अभ्यास करावयाचा आहे
प्रगती करतांना
चांगलं वाईट थोडं रडायचं आहे
प्रेम करतांना
सर्व दुश्मनी सोडून द्यायची आहे
यश मिळवताना
सर्व जुन्या जागृती ठेवायच्या आहे
पराजय झाला तर,
निराश व्हायचं नाही
जय झाला तर
गर्व करायच नाही
सुख दुःखाचे काटेरी
कुंपन ओलांडायचे आहे.
जीवन जगतांना....

—अमित मुकुंदे
बी.ए.प्रथम

प्रिती

नाही खाणाखुणा
नाही इशारे
पण मला कळले त्याच्या
डोळ्यातले भाव सारे
कधी स्वप्नात तर कधी जागेपणी
भेटून जातो रोज मला
मनोमनी प्रेम आहे त्याच्यावर
कसे सांगू समजेना
हे खरे आहे की माझं
मज मलाच उमजेना
ओठांवर हसू अन मना भीती
त्यासाठी मनात तेच आहे

— अजय तायडे
बी.ए.प्रथम

राष्ट्रपुरुष

लागा हे राष्ट्रपुरुषा तुला कोटी कोटी प्रणाम !
स्वतंत्र भारतात या ओतलेस तू पंचप्राण
लिहिण्या देशाची घटना तू केलेस जीवाचे रान
कोण होते तुझ्याविना समर्थ पेलण्यास हा भार
नेत्यांना सगळ्या होती चिंता
कसे आखावे देशाचे संविधान
आंबेडकर आठवले राजेंद्र प्रसादांना
मसुदा समितीचे दिले अध्यक्षस्थान
म्हणूनच तू आहेस घटनेचा शिल्पकार
हे राष्ट्रपुरूषा तुला कोटी कोटी प्रणाम.....

—सुरज भोजणे
बी.कॉम.द्वितीय

मैत्री

मैत्री एक नात असते
रक्तापेक्षाही जवळचे असते
मैत्री एक विश्वास असतो
त्यावर सर्व निर्भर असते
मैत्री एक आस असते
तिच जीवनाची साथ असते
मैत्री एक जवळीक असते
जो शेवटपर्यंत कायम असते
मैत्री एक ओलावा असतो
तो कधीच सुखात नसतो
मैत्री एक श्वास असतो
जो प्रत्येकाला हवा असतो
जो एक आनंद असतो
जो प्रत्येकाला नवा असतो
मैत्री असते एक शिदोरी
जी सरतही नाही आणि
उतरही नाही.

— प्रदिप जाधव
बी.ए.प्रथम

तुच सांग प्रिये

तुच सांग प्रिये मला
प्रेम कसं करायचं?
किती वेळा मी तुझ्या
दारूवरून फिरायचं?
वर्गात तू जेव्हा बसतेस
तेव्हा खिडकीतून बघायचं
आणि मास्तरांचे लक्ष जाताच
वचकल्यावानी करायचं
जमिनीवर पेन पाडून
तिरकूं तरी बघायचं
अन या आतुरलेल्या मनाला
समाधानी करायचं
प्रेमपत्र तयार केलं
तुला द्यायच पक्क झालं
वरचा कागद रंगीत होता
अत्तराचा त्याला वास होता
कागद तसा साधाच होता
पण, त्यातच माझा जीव होता
मग, मी कागद घेवून
हळूहळू दाराकडे सरकायचं
तुझा बाबा आडवा यायचा
तेव्हा मी काय करायचं?
घरी तुझ्या आल्यावर
तुझ्या आईनं थोडसं हसून
मला पाटावरती बसवलं
अन् तुझ्या हातून राखी बांधून
घरी मला पाठवलं
तुच सांग प्रिये मला
प्रेम कसं करायचं?

—प्रसेनजित वानखडे
बी.ए.तृतीय

अनमोल रत्न आई

जीवनाच्या काळोख्या रस्त्यावर
सूर्य बनून प्रकाश देणाऱ्या आई—वडिलांच्या
जीवनात कधी 'काळोख पसरवू नका.

ज्या दिवशी तुमच्या
आई—वडिलांच्या डोळ्यामध्ये
अश्रूधारा वाहतील,
लक्षात ठेवा त्या दिवशी
तुम्ही आतापर्यंत केलेले
ते कर्म वाहून गेले असतील
म्हणून त्यांना कधी दु:ख देवू नका

जिला कोणती उपमाच दिल्या जात नाही
तिचे नाव आहे — आई
जिची कोणतीच सीमा नाही
तिचे नांव आहे — आई
जिच्या प्रेमाला कधीच पानगळ
स्पर्श करीत नाही
तिचे नांव आहे — आई
हे युवक । ईश्वराला प्राप्त करण्याची
पहिली पायरी आहे — आई

—अर्जुन शेगोकार
बी.ए.तृतीय

सुखाचे रोपटे

प्रेम म्हणजे काय असतं
एक लहान रोपटं असतं
ज्याला आपुलकीची माया व
विश्वासाचं खत देवून
जपायच असतं...
सूर्याच्या उष्णतेप्रमाणे
परिस्थितीची जाणीव करून
द्यायचं असतं...
निर्मळ खळखळत्या पाण्याप्रमाणे
सदैव त्याच्या पाठीशी राहून
त्याला वाढवायचं असतं...
काळ्या सुपिक मातीप्रमाणे
त्याला उबदार व कायमचा
आधार द्यायचा असतो...
रणरनते ऊन, जोरदार पाऊस जीवनात
येणाऱ्या अशा संकटापासून
रक्षण करायचं असतं...
मनापासून साथ जर दिली
तरचं ते इवलेसे रोप
पुढे मोठे बळकट व विशाल
झाड होते त्याला सुख व
समाधानाची फुले व फळ लागतील

—अंकुश बोर्डे
वाणिज्य भाग तृतीय

प्रभात उजळली

प्रभात उजळली
रवि वरती लिला चढली
रजनी ही लाजून गेली
पडले किरण सोनेरी
प्रभात पुष्प होवून आली भुवरी
स्वागत केले निर्मळ मनानी
प्रभात गाई निसवर्गाची गाणी
कोवळे किरणे अंगाला स्पर्श करती
भिरभिरणारे पक्षी पिंगा घालती
सारे न्हावून गेले रूपेरी उन्हात
मन सुखावूनी गेले
चंदेरी दुनियेत गुलाब, मोगरा, शेवंती
वाऱ्यावर डोलती
प्रभात आली घेवूनी मंद हवा
रात्र संपली झोप संपवा
जेव्हा येईल प्रभात
मिळे आनंदी आनंद
चोहीकडे सुगंधी सुंगध
प्रभात आली, प्रभात आली.

—ज्ञानेश भगवान गवई
बी. ए. प्रथम

तुझी आठवण

तुझी प्रत्येक आठवण
रात्र–रात्र जागवत असते
तू भेटत नाही म्हणून
मन मलाच रागवत असते
एक सारखा माझ्या मनावर
तुझ्या आइवणींचा मेघ पसरतो
वाट पाहणाऱ्या डोळ्यातून
गालावर हळूच थेंब घसरतो

–दिपक दांडगे
बी.कॉम.प्रथम

प्रिय आई

कुणी म्हणतं मॉम,
मम्मा, कुणी मम्मी
पण प्रेम स्वरूपात
मात्र कधीच होत नाही
कमी जिचं प्रेम सरत नाही
आणि उतरही नाही
तिला चारोळीत बंद
करणं मला जमत नाही.

– कमलेश भालेराव
बी. कॉम द्वितीय

आई सारखी आईच

आईसारखं कुणी नाही
आईसारखी आईच!
दिवसातून तिला मी
शंभर हाका मारते
आई आई करते
घरभर हिंडते
आई म्हणते, पुढे बोल !
नुस्त काय आई, आई !
आईसारखं कुणी नाही
आईसारखी आईच!
आईपाशीच हट्ट करावा
खुप मज्जा येते
आईच्या हातचाच मार खावा
कधी लागत नाही
आपण रडतो तेव्हा
आई म्हणते अग 'वेडाबाई !'
आईसारखं कुणी नाही
आईसारखी आईच

– अभिजित डोसे
बी.ए.प्रथम

आयुष्याचा ताव

दु:ख सुख, राजा रानी
दोघे नांदती गुमान
कोऱ्या कागदाच गाणं
कोरूया कागदाचं गाणं
उभ्या आयुष्याचा ताव
होता कोरा, कोरा भाव
बालपणी खेळण्याला
कोऱ्या कागदाची नाव
आला आला रे वयात
आल लोळण गयात
आहे कागदी ही सोब
उगा चाळी कोरीपान... कोऱ्या ....
आल उतरत वय
मुखी हरी, जय जय
जुन्या कागदाला खाई
नव्या कागदाचा भय
देती–देती रे फाडून
खोट – नाट बनवून
इथे आजच्या चलनी
कुठे चाली जुन नाण .... कोऱ्या
आत विझली रे वात
होता भला म्हणतात
जीत्यापणी हळहळ
मेल्यावरी रडतात
देती मुठ मुठ माती
कोरी पीटती रे छाती
आधी धन सावटण
मग मुखी तुळसीपान.... कोऱ्या ....

– श्रीकांत तायडे
बी. कॉम. तृतीय

माय माऊली

माय वदी कुणास
अजान ते बालक
पडे मनी प्रश्न
नये जया माय
महती मायेची वदविली संतांनी
का उगाच म्हणती
आईविना भिकारी
असे स्वामी जगाचा
आणि तिन्ही ठायी
विना माय ममतेचा
नव्हे तया शांती असे एकची धाम
तया पायगुनी त्रैलोक्यीचे पुण्य
मिळे आपणासी नसे पुण्यकर्म
दुजे आणिक ते करे जो चाकरी
माय बापाची मिळते स्वर्ग सुख
नको जाऊ राऊळी असे ईश तीच
वदे सर्व संत तिच जन्मादाती
अवघेची संसारी दावी जग हे
कुस उजाळूनी दु:ख घेई प्राशूनी
नाना तया कळा देई मायेची पाखरं
नसे फळाची चिंता अखंड तो झरा
वाहे ममतेचा क्षुद्र आम्ही जीव
तमा नसे आम्हा घडो सर्वदा सेवा
मम हस्ते मायेची
घ्यावा मोक्ष जगी
करूनी चाकरी तयेची

–ज्ञानेश्वर माळी
बी.कॉम. तृतीय

खरे सौंदर्य

सौंदर्य फक्त नाही रंगात
सौंदर्य फक्त नाही डोळ्यात
सौंदर्य फक्त नाही ओठात
सौंदर्य फक्त नाही बांध्यात
सौंदर्य आहे वाणीत
सौंदर्य आहे सत्यात
सौंदर्य आहे मनात
सौंदर्य आहे संस्कारात
सौंदर्य आहे कलेत
सौंदर्य आहे लज्जेत
सौंदर्य आहे ममतेत
सौंदर्य आहे दयेत
सौंदर्य तर आहे हसण्यात
सौंदर्य तर आहे हसवण्यात
सौंदर्य आहे भावनेत
सौंदर्य आहे ह्दयातील प्रेमात
इतक्या सद्‌गुणांचे
सौंदर्य सोडून तरिही
लोक बघतात फक्त सौंदर्य!
रंगाच, डोळ्यांच,
ओठाचं, बांध्याच
तेव्हा खुप वाईट वाटते
काय कधी तरी ही तरूण पिढी
खऱ्या सौंदर्याला समजू शकतील?

–ज्ञानेश्वर वानखडे
बी.ए.तृतीय

मैत्री

मैत्रीच चांदणं जेव्हा
मनाच्या आभाळात उतरत
त्याच्यासाठी जगायला मग
मन आपलं आतुरतं
मैत्री म्हणजेच सुखामध्ये
समोरच्याला हात देण
मैत्री म्हणजे दु:खामध्ये
समोरच्याच हात घेण
दोघांच्याही मनात दडलेल
भावनाच एक गाव आहे
आणि भावनाच्या त्या गावाला
मैत्री हे एक नांव आहे.
देण्या–घेण्याची बेरीज
मैत्रीमध्ये शून्य आहे
मैत्री ही गणिताची रीत
म्हणूनच मला मान्य आहे
मित्र म्हणजेच एक झाड
वळणावर वाढणार
आपली सावली होण्याकरिता
उन्हासोबत लढणार
कधीतरी मैत्रीचा प्रकाश
आपल्या मनामध्ये पसरतो
आणि त्या प्रकाशात मग
आपण आपल्यालाच विसरतो
मैत्री म्हणजेच थोड घेणं
मैत्री म्हणजेच खुप देण
मैत्री म्हणजेच देता–देता
समोरच्याच होवून जाण
मैत्रीचे नाते हिच किमया करून
जाते आणि काही न मागता
फक्त देतच राहते ती
म्हणजेच अनमोल अशी मैत्रीच असते

–सागर वानखडे, बी.कॉम.तृतीय

प्रिय शेतकरी राजा

तू मुकुटाशिवाय राजा आहेस
सिंहासनाशिवाय सम्राट आहेस
पालककर्त्या विष्णूचा अवतार आहे
मानवी संस्कृती जपणारा ब्रह्मा तू ।।१।।

अन्नदानाचा निरंतर यज्ञ
तू आरंभलेला आहेस
यज्ञकुंड धगधगत ठेवण्यासाठी
स्वत:चीच आहुती देत आहेस ।।२।।

नाही तुला कुणाचे संरक्षण
नाही कुणाचे आरक्षण
तरिही राबतोस उन्हा—पावसात
जीवनाचा प्रत्येक क्षण ।।३।।

तू महायोगी आहेस
अन्नदाता आहेस
विश्वपिता आहेस
सृष्टीचा भाग्यविधात आहेस ।।४।।

काळ्या आईवर पुत्रवत प्रेम करणारा
तू खरा भूमिपूत्र आहेस
आमच्या सुख—समृद्धीचे
बीज आहेस त्याहीपेक्षा
आमच्या शांत आणि समाधानी
जीवनाचे बीज आहेस ।।५।।

— ज्ञानेश्वर लहाने
बी.कॉम.तृतीय

प्रेम

कधी फुलात पाहतो,
कधी कळ्यात पाहतो
आणि कधी ईश्वराला
तुझ्या डोळ्यात पाहतो
कवितेला नाही मोल
कादंबरी फिक्की पडे
मोठ, मोठे ग्रंथ शून्य
तुझ्या प्रेमापुढे
तुझं उदास राहणं
माझ्या मनात सलत
आणि तू हसलास की
माझ काळीज फुलत
माझ्या डोळ्यात आज
तुझ्या स्वप्नाचे गाव आहे
मनापासून सांगतो तुला
ओठावर तुझे नांव आहे
तू दिलेल्या गुलाब फुलाने
माझं आयुष्य बदलून गेलं
कोणलाही दिसू नये म्हणून ते
मी मनात दडवून ठेवलं
प्रेम कोणावर किती करायचं
ज्यान त्यानं ठरवायचं
ज्याला प्रेम करता येत नाही
त्याने फक्त झुरायचं

—विपूल वानखडे
बी.कॉम.तृतीय

हास्य बदनाची थोरवी

हसण्याला नेहमी कारण
लागत असते
म्हणूनच कुणी कुणाची
खिल्ली उडवत असते
मनाला त्यांच्या काहीही वाटो
आपल्या हसण्याची गोडी वाटते
दुसरूयाचा विचार करून
नेहमी हसत जा
हसण्याने तुमचे फुले उमलतील
नाही तर दुसरूयाचे ह्रदय चिरंतील
आता मिही ठरवलयं
अगदी शहाण्यासारख
वागायचं कुणाला काही
दिलं तर त्याबद्दल
काही मागायचं
जिंदगी का गणित
Friends को Plus करो
गमो को Divide करो
खुशियो को Multiply करो
और Life enjoy करो

— अक्षय धुमाळे
बी.कॉम.तृतीय

माझी चूक

अश्रू गाळत गाळत
स्वत:ला समजाविले
प्रेम करून चूक झाली
हे मला नंतर कळले
केवळ रूप बघून प्रेमात पडलो
पण विचारसरणी बघून
जीवनभर रडलो
कधी तुला पाहिले नाही वळून
पण चेहरा तुझा मनात ठेवीन

—प्रतिक घाटोळ
बी.कॉम.तृतीय

आई - बाप

आई बापाचे
विसरू नको माणसा
तू ते ऋण— आई — बापाचे
झिजले रे तुमच्यासाठी ते ऋण आईबापाचे
मनोभावाने सेवा करून आशीर्वाद घ्यावा तुम्ही
नाही कधी संसारे ते धन आई — बापाचे
विसरू नको मानसा तू ऋण आई — बापाचे
आभाळाहून मोठे आहे मन आई — बापाचे
रातभर जागतील ते नयन आई — बापाचे
विसरू नको माणसा तू ते ऋण आई — बापाचे

—गोपाल बावस्कर
बी.कॉम.तृतीय

जीवन काय आहे

जीवन एक खेळ आहे — तो प्राप्त कराव.
जीवन एक संघर्ष आहे — तो लढवा
जीवन एक रंगमच आहे — तो सजवा
जीवन एक देणगी आहे — ती स्विकारा
जीवन एक कला आहे — ती हस्तगत करा
जीवन एक संधी आहे — ती मिळवा
जीवन एक प्रित आहे — तिचा आस्वाद घ्या.
जीवन एक यात्रा आहे — ती पूर्ण करा
जीवन एक आव्हान आहे — त्यास सामोरे जा
जीवन एक साहस आहे — ते जगण्याचे धाडस करा
जीवन एक दु:ख आहे — त्यावर विजय मिळवा
जीवन एक कर्तव्य आहे — ते पार पाडा
जीवन एक गीत आहे — ते गात रहा
जीवन एक रहस्य आहे— ते उलगडत रहा
जीवन एक सागर आहे — त्यास तरून जा
जीवन एक ध्येय आहे — ते साध्य करायला शिका
मित्रांना खरे जीवन हे सत्यात आहे — ते सत्यानेच जगा

— पवन शेगोकार, बी.ए.प्रथम

विश्व चारोळ्यांचे

मांगल्याचा दीप
तुझ्या गळ्यात सतत तेवत असो
हीच इच्छा माझ्या मनात
तुझे माझे नाव असो

तुला ही चंद्र आता हवाहवा वाटेल
चांदण्या रात्री माडीवर जावेसे वाटेल
असे एकदाच बघ माझ्या प्रेयसीला
तुलाही प्रेम करावेसे वाटेल

तू दिलेलं पत्र
मी ठेवल जपून
तुझी आठवण आली
की मी ते वाचतो लपून

दिवस निघून गेलेत तरी
आठवणी कायम असतात
प्रत्येक क्षणी त्या मात्र
फुलाप्रमाणे ताज्या असतात

तुझ्या मधूर आठवणी
माझ्याकडे जपून आहेत
कुणाला कळू नये म्हणून
हृदयात लपून आहेत

तिला नेमक काय बोलावं
हे तर मला कळतच नाही
प्रेम असले माझे तरी
घराकडे पाऊल वळतच नाही

तू जवळ असावी
अस सारख सारख वाटत
जवळ घेऊन दर जातांना
मन माझ खुप दाटतं

तुझ्या वाटेत जगतो आहे
तुझा एक श्वास दे
मला जगण्यासाठी
प्रितीचा एक विश्वास दे

मी मनापासून सांगू
तू किती ग्रेट आहेस
मला देवाने दिलेली
तू सप्रेम भेट आहेस

तू विसरशील मला
मी नाही विसरणार तुला
विसरतो का गं कधी किनारा
त्या विस्तीर्ण सागराला

निरोप माझा घेतेवेळेस
तू चिंब रडली होतीस
तेव्हाच कळल तू
माझ्या प्रेमात पडली होतीस

— नागेश इंगळे
बी.ए. प्रथम

पाश्चात्य संस्कृतीचे अंधानुकरण

पाश्चात्य संस्कृतीचे अंधानुकरण ही मोठी गंभीर समस्या आहे. आपण मॉडर्न आहोत हे दाखवण्यासाठी आज अनेक कुटुंबे आधुनिकतेच्या नावाखाली आपल्या संस्कृतीची घोर विटंबना करीत आहेत. ५०— ६० वर्षाचा जर्जर म्हातारा सुद्धा बॉबकट, तोंडावर मेकअपचे थर चढवून केसांना कलप लावून न शोभणाऱ्या फॅशन्स करून हाय—फाय दिसण्याचा प्रयत्न करणाऱ्या या विदुषकी 'घटपटादी—खटपटी लटपटी' पाहून त्याची कीव कराविशी वाटते. हा असा आदर्श घरातच असल्यावर मुलंही त्याच मार्गाने जाणार यात नवल नाही. आई—बापच जर रोज ऑफीसला जातांना निरोपाच्या रूपात बोळके झालेल्या तोंडाने चुंबन घेत असतील आणि बच्चा, बच्चेका बाबा आणि बच्चे की अम्मा एकाचेवळी टी. व्ही. वर नको ते चित्रपट पाहत असतील तर घरातील तरूण मुल—मुली चळणार नाहीत तर काय?

पाश्चात्य लोक जेव्हा भारतात येतात, तेव्हा इथली शिक्षा उष्णता त्यांना सहन होत नाही. वातावरणाशी समन्वय साधण्यासाठी हे कपडे कमी वापरतात. आपल्या देशात मात्र थंडीपासून संरक्षणासाठी ते हाता पायासकट सगळं अंग झाकून घेतात हे 'सत्य' आपल्याला माहीत नसतं. आपण आपल्याच देशात काहीही कारण नसतांना 'अंग प्रदर्शन' करतो ही लाजीरवानी बाब आहे.

'लज्जा' हेच 'स्त्री' च सौंदर्य, सभ्यता हा अलंकार, शील हेच वैभव आणि ज्ञान हीच संपदा ही मूल्यच आज पायदळी तुडवली जात आहेत.

— प्रदिप जाधव
बी.ए.प्रथम

बाप

आई घराच मांगल्य असते तर बाप घराचं अस्तित्व असतो. पण घराच्याया अस्तित्वाला खरच आम्ही कधी समजून घेतलेलं आहे का? वडिलांना माहित असूनही त्यांच्याविषयी जास्त लिहिल जात नाही. बोललं जात नाही. कोणताही व्याख्याता आई विषयी बोलत राहतो. संत–महात्यांनी आईचचं महत्व अधिक सांगितलेल आहे, देवादिकांनी देखील आईचेचे गोडवे गायले आहेत. लेखकांनी, कवींनी आईच तोंड भरून कौतुक केलं आहे. चांगल्या गोष्टींना आईचीच उपमा दिली जाते. पण बापाविषयी कुठेच फारसं बोललं जात नाही. काही लोकांनी बाप रेखाटला. पण तोही तापट, व्यसनी, मारझोड करणारा, समाजात एक दोन टक्के आप असे असतीलही पण चांगल्या वडिलांबद्दल काय?

आईकडे अश्रूंचे पाट असतात. पण बापाकडे संयमाचे घाट असतात. आई रडून मोकळी होते. पण सांत्वन वडिलांनाच करावं लागलं आणि रडण्यापेक्षा सांत्वन करणाऱ्यावरच जास्त ताण पडतो. कारण ज्योतीपेक्षा समई जास्त तापते ना? पण श्रेय नेहमी ज्योतीलाच मिळत राहतं. रोजच्या जेवणाची सोय करणारी आमची आई आमच्या लक्षात राहते पण आयुष्याच्या शिदोरीची सोय करणारा आमचा बाप मात्र आम्ही सहजपणे विसरून जातो. आई सर्वांसमोर मोकळेपणाने पडू शकते. पण रात्री उशीत तोंड खुपसून रडतो तो बाप. आई रडते पण वडिलांना रडता येत नाही. स्वत:चा बाप वारला तरी बापाला रडता येत नाही. कारण बहीणींचा आधार व्हायचं असतं. पत्नी अर्ध्यावरच साय सोडून गेली तर पोरांसाठी अश्रुंना आवार घालावा लागतो. जिजाबाईंनी शिवाजी घडवला अस अवश्य म्हणावं, पण त्याचवेळी शहाजीराजांची ओढताण सुद्धा लक्षात घ्यावी. देवकीचं, यशोदेच कौतुक अवश्यक कराव पण पुरातून श्रीकृष्णाला डोक्यावर घेवून जाणारा वसुदेव सुद्धा लक्षात ठेवावा. राम हा कौसल्येचा अवश्य पुत्र असेल. पण पुत्र वियोगानं तडपडून मरण पावला तो पिता दशरथ होता. वडिलांच्या टाचा झिजलेल्या चपलांकडे बघितले की, त्याचं प्रेम कळतं. त्यांची फाटकी बनियान बघितली की, कळत आमच्या नशिबाची (भोकं) छिद्र त्यांच्या बनियानला पडतील. त्यांचा दाढी वाढलेला चेहरा त्यांच्या काटकसर दाखवितो.

मुलीला गाऊन घेतील, मुलाला लुंगी घेतील पण स्वत: मात्र जुनी पँट वापरायला काढतील. मुलगा सलूनमध्ये, मुलगी पार्लरमध्ये

खर्च करते पण त्याच घरातला बाप दाढीचा साबण संपला म्हणून आंघोळीच्या साबणाने दाढी खरडत असतो. अनेकदा नुसती पाणी लावून दाढी करतो. बाप आजारी पडला तरी पटकन दवाखान्यात जात नाही. तो आजाराला मुळीच घाबरत नाही. पण डॉक्टर एखादा महीना आराम करायला लावतील याची त्याला भिती वाटते. कारण पोरीच लग्न, पोराच शिक्षण बाकी असतं. घराच उत्पन्नाच दुसर साधन नसतं. येत नसते तरीही मुलाला मेडिकली, इंजिनिअरिंगला प्रवेश मिळवून दिला जातो. ओढताण सहन करून त्या मुलाला पैसे येताच मित्रांना परमिट रूममध्ये पाटर्या देतात आणि ज्या बापाने पैसे पाठविले त्याच बापाची टिंगल करतात. एकमेकांच्या बापाच्या नावांनी ऐमेकांना हाका मारतात. आई घराच मांगल्य असेल तर बाप घराच अस्तित्व असतो. तो जरी काहीही करत नसला तरी तो त्या पदावर असतो. आणि घरच्यांच कर्म बघत असतो, सांभाळत असतो. कोणाला मुलगा होण टाळता येत नाही पण बाप होण टाळता येतं. पण बाप कधीच बाप होण टाळत नाही. आईच्या असण्याला अथवा आई होण्याला बापामुळे अर्थ असतो. मग ज्यांना बापाचा आधारच नाही. अशांविषयी समाजाने सकारात्मक विचार का करू नये? अशांविषयी समाजाने सकारात्मक विचार का करू नये ?

— अर्जुन शेगोकार
बी.ए.तृतीय

गुरु म्हणजे ज्ञानाची गंगोत्री

विद्यादान करण्याचे महान व पवित्र असे कार्य गुरू करतात, गुरू म्हणजे ज्ञानाची गंगोत्री, सरस्वतीची अमृतवाणी, सर्वांना ज्ञानाचा प्रकाश देणारा दिपस्तंभ, भावी पिढीचा. शिल्पकार गुरू हा दयेचा सागर, केवळ लोकांच्या कल्याणासाठीच झटणारा, पैशांसाठी व किर्तीसाठी आपला ज्ञानाचा विक्रय न कराणारा । गुरूविना कोणाच्याही जीवनाचा मार्ग सफल होवू शकत नाही. कारण या दिपस्तंभाशिवाय आपली जीवन नौका किनाऱ्याला लागू शकत नाही. कोकीळेला कंठ फुटण्यासाठी जसा वसंत ऋतूच यावा लागते. त्याचप्रमाणे मनुष्याजवळ ज्ञान उमजन असले तरी ते फलद्रुप होण्यासाठी त्याला गुरूपासूनच चालना मिळावावीच लागते. लोखंड जसे परिसाच्या स्पर्शाने सुवर्ण बनते. त्याप्रमाणे गुरूच्या ज्ञानदानाने शिष्य कृतार्थ होतो. कारण शाळा कॉलेज ही संस्कार केंद्र असून शिक्षक हा चरित्र्य निर्माता आहे. शिक्षक विद्यार्थ्यांना नवविचारांची प्रेरणा देतात व अपरीपक्व मनाचा विकास करतात.

गुरू म्हणजे कोण असतो?
जीवनाचा शिल्पकार असतो
ज्ञानाचा अथांग सागर असतो
सर्वात श्रेष्ठ गुरू असतो

— पवन शेगोकार
बी.ए.प्रथम

राजा उदार प्रजा निराधार

वर्ष २०१६ सरले प्रचंड महागाई. भेसळीचे अन्नधान्य, तीव्र विज, पाणी टंचाई, दुर्मिळ आरोग्य सेवा, बेरोजगारीचा भस्मासूर, मोडकळीस आलेली घरे, दुर्लभ महागडे शिक्षण, अतिरेकी हल्ले. नक्षलवाद्यांचे हत्याकांड, दिवसाढवळा दरोडे, खून, बलात्कार. या कटु आठवणी घेऊन आम्ही नववर्षाचे स्वागत केले. स्वातंत्र्याला ॅ वर्षे झाली. तरीही आम आदमीच्या अन्न, वस्त्र, निवारा तसेच रस्ते वीज पाणी या मुलभूत गरजा आजही अंधारात आहेत.. राजाकरणात याची खंत ना चिंता. मात्र स्वत:चे भत्ते, मानधन सोयी सवलतींचा त्यांच्यावर सतत वर्षाव होतो. तरी त्यांच्या नातेवाईक मित्रमंडळींना मोफत अमर्याद प्रवास सवलत मिळते. ॅ वर्षांचा सेवाकाळ पूर्ण करणारे चाकरमानी तुटपुंज्या पेन्शनसाठी मोताद. परंतु अवघ्या पाच वर्षानंतर लोक प्रतिनिधींसाठी भरघोस पेन्शन मिळते. ही आपल्या दुर्दैवी लोकशाहीची शोकांतिका आहे. कर्मचारी, व्यापारी, व्यावसायिकांवर कर सक्तीचा अंकुश. परंतु निवडणुकीत करोडो रूपयांचा व्यवहार घोडे बाजार दुलक्षित होते. त्यांच्या करोडोंच्या बेनामी संपत्तीचा उगम शोधला जात नाही. नव्या वर्षात तरी खाते लोकप्रतिनिधींच्या संपत्तीचा शोध घेतील का? जनतेच्या असंख्या प्रश्नांची सकारात्मक सोडवणूक विकास योजनांची प्रामाणिक सचोटी व पारदर्शक ठोस पूर्तता हेच नवे वर्षे जनतेच्या अडचणी समस्या प्रश्न सोडतील का? वे संकल्प ठरतील काय? हाच यक्षप्रश्न आहे.

— राज इंगळे

बी.ए.प्रथम

ऋषी समाधिस्त जाहले

उगीच का बरळता ऐसे ।
बघितल्याविन संताशी ।।
कळे कोणास वैभव ते ।
ओतल्या जरीही धनराशी ।।

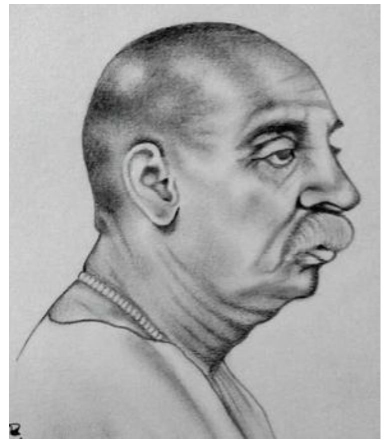

संताचे महात्म्य वर्णन करतांना राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी उपरोक्त ओळी गुंफल्या. संताचे महात्म्य वर्णन करतांना राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी उपरोक्त ओळी गुंफल्या. सतांचे महात्म्य वर्णन करतांना खरे तर शब्द अपुरे पडतात. 'जगाच्या कल्याणा संताच्या विभूती' या उक्तीनुसार संताचे कार्य लोककल्याणासाठीच असते. वऱ्हाडातील सिद्धकोटीचे संत गजानन महाराज हे त्याच परंपरेतील अलौकिक संत माघ वद्य सप्तमी शके १८३२ मध्ये शेंगांवात प्रगट झाले. अन् शेगांव हे लाखो भक्तांसाठी प्रतिपंढरपूर बनले. 'श्रीं'च्या अवतारकार्यात महाराजांनी केलेल्या लिला व चमत्कार हे स्वत:चे अस्तित्व, महत्व वाढविण्यासाठी नव्हते तर त्या–त्या चमत्कारांमधून प्रबोधनाचाच संदेश गेला आहे.

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी,
'मनाभावे गजानन' हा खरा अवतार
देवाचा कराया कार्य जनतेचे,
प्रगटला मानवी साचा।।'
या शब्दात श्रींच्या कार्याचा गौरव केला आहे.

संत गजानन महाराज हे पराकोटीचे सिद्ध पुरूष सर्वधर्म समभावाची शिकवण त्यांच्या प्रत्येक लीला व चमत्कारातून मिळत असल्याने महाराजांचे श्रेष्ठत्व हे सर्वव्यापी ठरले.

'लाडू पेढे खावयासी । लोक जमती विशेष ।
परि साह्य संकटात कोणी करे ना ।'
हा संदेश महाराजांनी देवून मानवी वृत्तीवर नेमके बोट ठेवले, त्यामुळे हे तत्व ध्यानी धरा इश्वरासी आपुला करा ।' असा दिलेला उपदेश हा खऱ्या भक्तीचा मार्ग दाखविणारा ठरला आहे.

'नैन छिदन्ती' या गीतेतील श्लोकावर अधिकार नसतांना प्रवचन करणाऱ्या वृत्तीचा स्वत: जळत्या पलंगावर बसून महाराजांनी घेतलेला 'समाचार' हा प्रसंग महाराजांचे आध्यात्मिक श्रेष्ठत्व विषद करते.

अशा ह्या गजानन महाराजांच्या समाधीला ११३ वर्ष पूर्ण झाले. शेगांव संस्थान व शेगांव वासियांनी तसेच बाहेरगांवच्या अनेक सेवाभावी संस्थांनी स्वत: तन, मन, धनाने या सोहळ्यात

सहभागी होवून एक नवा इतिहास घडविला. संत गजाननाचा हा शताब्दी सोहळा 'शेगांव पॅटर्न' म्हणून पुढे आला. अशा प्रकारचे महाराष्ट्रामध्ये जेवढे काही सार्वजनिक सोहळे पार पडतील त्या सोहळ्यांना शेगांव शताब्दीचा रंग यावा. म्हणजे वेगळा स्वर्ग पाहण्याची आवश्यकता राहणार नाही, अशा भावना भक्तांनी व्यक्त केल्या. हा सोहळा इतक्या शांततेने व उत्साहाने पार पडला की, डोळ्यांची कारणे फिटली. भाविकांची मने तृप्त झाली. साक्षात संत गजाननाने पाठिशी राहून हा सोहळा पार पाडण्यास मदत केली. जवळपास सात ते आठ लाख भाविकांनी हा नयनरम्य सोहळा हृदयात साठवून ठेवला. 'जिकडे पहावे तिकडे तू दिसशी नयना' असे भक्तिभावपूर्ण वातावरण संतनगरीत तयार झाले होते. असे हे थोर ऋषि समाधिस्त झाल्यावरही त्यांच्या प्रेरणा व आशीर्वादाने संस्थानने समाजोपयोगी कार्य अविरत चालू ठेवले आहे.

संस्थानच्या सामाजिक कार्यातील योगदानामुळे संपूर्ण भारतात शेगांव हे एक सांस्कृतिक चळवळीचे प्रमुख केंद्र बनले आहे. येथील विविध रंगांनी रंगविलेले श्रींचे मंदिर पाहून मन हर्षित होते. समाधि मंदिरातील देवतांच्या कोरीव मूर्त्या पाहून प्रत्यक्ष दृष्टी नियत्यांचे दूतच आपण पाहत असल्याचा भास होतो. एकदा मंदिरात दर्शनासाठी गेलेला भक्त क्षणभर का होईना घुटमळतोच.

किती तरी भव्य मंदिर हे, गमे जणू राजवाडाची.

..

वरी श्रीराम मंदिर हे, समाधि आत संतांची ।

या भव्य मंदिराची राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी अशा

शब्दात स्तुती केली आहे. आज शेगांव म्हणजे श्रींच्या अलोकिक भक्तीचे प्रभावी शक्तीपीठ बनलेले आहे. समाजाच्या सर्वांगीण विकासासाठी शिक्षणाचा प्रसार करणे, माणूस घडविणे, धार्मिक आचरण फक्त धर्मापुरतेच सिमित न ठेवता धर्म म्हणजे मानवी जीवनाच्या उन्नतीचा पाया या भूमिकेतून माणसास सुशिक्षित व सुसंस्कृत करणे, खऱ्या अर्थाने मानवता धर्म टिकविणे, संवर्धन करणे, समानतेची भावना जागृत करणे हा उद्देश ठेवून महाराजांच्या प्रेरणेने अनेक समाजोपयोगी कार्य येथे सुरू आहे. विशाल प्रकल्प हाती घेवून पूर्णत्वास जात आहे. त्यानिमित्ताने अनेक लोकांना रोजगार उपलब्ध झाला. येथे सुरू असलेल्या महाप्रसादाच्या अनुषंगाने समाजातील वेगवेगळे घटक एकत्र बांधले जात आहे. अशा ह्या कर्म श्रेष्ठ गजानन महाराजांच्या बंधूप्रेमापोटी व त्यांचे महात्म्य ओळखून राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी गजानन महाराजांनी स्वतंत्र भजनावली तयार करून त्यांचे वर्णन पुढील प्रमाणे केले

आहे.

''मनाभावे गजानन ।
हा, खरा अवतार देवाचा ।
कराया कार्य जनतेचे,
प्रगटला मानवी साचा ।।धृ।।
कुठे श्रीकृष्ण । होऊनि, कुठे श्रीराम होऊनी ।
कुठे नरसिंह । होऊनि,
प्रगटतो नाथ प्रेमाचा ।।१।।
कुठे ज्ञानेश्वर गुरू । झाला, कुठे तुक्या ।
म्हणे आला ।
कुठे शेगांवी अवतरला असा अवतार क्रम त्याचा ।।२।।

आजची तरूण पिढी सुखाच्या मागे लागून मानसिक सुख शांति हरवून बसली आहे. पाश्चात्य संस्कृतीचे अंधानुकिकरण करत आपली संस्कृती विसरत चालली आहे. त्यांच्या जीवनातून पुजा, अध्यात्म, भक्तिभाव या गोष्टी कालबाह्य ठरत आहे. पैसा, चैन या सर्वांबरोबर जीवनात मन:शांती मिळवण्यासाठी भक्तीचेही अनन्यसाधारण महत्व आहे. हे पटवून देणे गरजेचे बनले आहे. आणि यासाठी चंगळवादाकडे झुकलेल्या तरूणापिढीत संतश्रेष्ठांच्या शिकवणुकीसारखे दुसरे माध्यम नाही. शेगांवमधील समाजोपयोगी कार्याची परंपरा कायम रहावी. संतश्रेष्ठ गजाननाची शिकवण चिरंतर काळ स्मरणात राहून असाच श्रींचा आशीर्वाद भक्तांवर वृद्धींगत होत राहावा, हीच श्री चरणी प्रार्थना.

— प्रा. विलास एम. डेहनकर
(इतिहास विभाग)

विश्व चारोळ्यांचे

कदाचित तुला राग येत असेल
सखे माझ्या वागण्याचा
पण मी तरी काय करणार
माझा अर्थ वेगळा आहे जीवन जगण्याचा

तुझ्या सोनेरी स्वप्नांची आठवण
मी जपून ठेवीन
तुला माझ्या हृदयात
अशीच लपवून ठेवीन

तुझ्या सहवासाचे दिवस
आताही मला आठवते
वीज आताही कडाडली
तर तू मला कवटाळते

आज आकाशाकडे पाहिले
निघाला तो इंद्र धनुष्य
माणसाने माणुसकी सोडली
तेव्हा नष्ट झाला मनुष्य

जीवनाच्या या खडतर वाटेवर
चालतांना बरेच अनुभव आलेत
काही तुझ्यासोबत चालतांना
तर काही एकटे चालतांना

— नागेश इंगळे
बी.ए. प्रथम

जोतिबांचे समाजकाव्य

० ० ०

फुले या 'विखारी' स्वार्थालाच नेमके दूर करून माणसांना जोडतात. एका संयुक्त –समाजासाठ. आणि हीच निकोप भूमिका त्यांची काव्याच्या संदर्भातही दिसून येते.

० ० ०

एक महान तत्वचिंतक व समाजसंशोधक म्हणून ज्या व्यक्तिमत्वाने एक नवे मन्वंतर घडवून आणले त्यात जर खोलवर डोकावून बघितले तर एक अस्वस्थ झालेला संवेदनशील कवीही दिसून येतो. महात्मा ज्योतिबा फुल्यांनी कितीतरी वैचारिक मैफली सजविल्यात. त्यासाठीच मुळी त्यांचा जन्म होता. ही गोष्ट स्पष्ट होते, अनेक ग्रंथ साकारतील. परंतु त्यांच्या कवितेने त्यांच्या व्यक्तिमत्वाला श्रेष्ठतेची आणखी एक दिपविणारी किनार लावून दिली. ज्या काळात फुले जगले त्या काळाने त्यांना अस्वस्थ करून सोडले. त्यांचा हा अस्वस्थपणाच त्यांच्या काव्याला कारणीभूत झाला. तो आंग्ल गुलामगिरीचा काळ असला तरी, मानसिक गुलामगिरी त्यांना अभिप्रेत नव्हती. म्हणून शतकानुशतकांची मानसिक घुसमट त्यांनी नाहीशी केली व अखंडपणे ते कृतीपर काव्य लिहित राहीले.

ज्या समाजात ज्योतिबा जगले त्यातील माणसाला त्यांनी मानाचे स्थान दिले. त्यांनी माणसातील दुजेपणाला फाटा दिला. सामाजिक उतरंडीनुसार असलेले समाजातील माणसाचे स्थान त्यांना नामंजूर होते. त्यामुळे त्यांना त्या काळाच रोष सहन करावा लागला. माणसांना त्यांच्या जातीच्या चिकटविलेल्या लेबलवरून हे हीनत्व प्राप्त झाले होते. त्याला निपटून काढण्याचा त्यांनी प्रयत्न केला ते म्हणतात–

सर्वांचा निर्मिक आहे एक धनी
त्याचे भय मनी ।। धरा सर्व ।।१।।
न्यायाने वस्तूचा उपभोग घ्यावा ।।
आनंद करावा ।। भांडू नये ।।२।।
धर्मराज्य – भेद मानवा नसावे ।।
सत्याने वर्तावे ।। इशासाठी ।।३।।
सर्व सुखी व्हावे भीक्षा मी मागतो ।।
मनुजा सांगतो ।। जोती म्हणे ।।४।।

फुल्यांच्या काव्याला सत्याचे तेज आहे. ते सर्वप्रथम जाणीव करून देतात व नंतर युक्तीवाद करतात आणि तो रास्तही आहे. निर्मिक हा एकच त्याचीच कलाकृती म्हणजे

हे जग. या जगाच्या अखंडत्वाला जर त्याच्या प्रेमाची उब असेल तर काही जीवांना एक दुसऱ्यापासून पोरके करणारे तुम्ही– आम्ही कोण? हा प्रश्न ते उपस्थित करतात. महात्मा फुल्यांची कविता ही आनंदाचे मधूर गीत गात असली तरी प्रसंगी ती जहाल होत जाते हे लक्षात घ्यावे लागेल. असे असले तरी आक्रस्ताळेपणा तिच्यात दिसून येत नाही हे विशेष. कारण आक्रस्ताळेपणा म्हणजे काव्य नव्हे. याचे चांगले भान महात्मा फुल्यांना होते. म्हणून महात्मा फुल्यांचे काव्य हे विवेकी झाले.

आत्मज्ञान नाही आर्य ब्राह्मणाला ।
छळी मानवाला । सर्वोपरी ।।१।।
क्षमा, दया नाही अहंब्रह्म झाला ।
भिक्षूक बनला । जगा त्रास ।।२।।
अतीशुद्र याने कनिष्ठ मानीला ।
गर्वाने फुगला । कोल्ह्यापरी ।।३।।
श्राद्धाचे निमित्य मुक्या गायी वधी ।
स्वतः करी विधी । जोती म्हणे ।।४।।

महात्मा ज्योतिबा फुल्यांचा संघर्ष हा कोणत्याही एका व्यक्तीशी वा समाजाशी कधीही नव्हता. तर समाजाच्या स्वास्थ्यास जे–जे अपायकारक होते त्यावर त्यांनी वैचारिक आसूड ओढलेत. जगाचा पोसता हा जर कामकरी असेल तर पाण्यावरील बुडबुड्यांनी उच्छाद का माजवावा? हा सवाल ते करतात. अगणित लोकांना फुले हे अंधाऱ्या वाटेवरून, उजेडाच्या वाटेची ओळख शिक्षणाने करून देतात. कारण शिक्षणाशिवाय ज्यांना या व्यवस्थेत तळाचा सन्मान मिळाला त्यांना विद्येशिवाय उपाय नाही. शिक्षणच त्यांचे आत्मभान जागे करू शकते. त्यामुळे त्यांनी शिक्षणावर आपले लक्ष केंद्रीत केले. शिक्षण नसल्याने पोसलेली व्यसने टाकून देण्यासाठी ते म्हणतात.

थोडे दिन तर मद्य वर्ज्य करा ।
तोच पैसा भरा द्य ग्रंथासाठी ।।१।।
ग्रंथ वाचितांना मनी शोध करा ।
देऊ नका थारा । वैरभावा ।।२।।

महात्मा फुले आपल्या कवितेसाठी जनसामान्यात रूढ असलेले शब्द वापरतात. त्यामुळे त्यांची कविता जनसामान्यांच्या आणखी जवळ जाते. माणसातील माणूसपण हरवल्याचे एक नेमके कारण त्यांना दिसते. ते म्हणजे मानवी स्वार्थ्य. माणूस हा प्रत्येक कालखंडात नवा तोंडवळा घेऊन निपजत असला तरी त्याची मूळ प्रकृती ही सनातच असते. तिच्यावर वरपांगी कितीही सोपस्कार केले तरी, तिच्या आतील गाभ्याला स्पर्श होत नसतो व सगळे नकली संस्कार गळून पडतात. फुले या 'विखारी' स्वार्थालाच नेमके दूर करून माणसांना जोडतात. एका संयुक्त समाजसाठी हीच निकोप भूमिका त्यांची काव्याच्या संदर्भातही दिसून येते.

'तेथे कैचा देश – धर्म जातीभेद ।
सर्वांची उमेद । सुखासाठी ।।१।।
सुखापोटी मोह तो उत्पन्न झाला ।
पीडी सर्वत्राला । एकसहा ।।२।।
मानवाचा मोह हेवा खास त्याला ।
रक्तापाती झाला । जगामाजी ।।३।।
आपस्वार्थामध्ये आत्मज्ञान भ्रष्ट ।
झाले बहु दुष्ट । जोती म्हणे ।।४।।

केवळ स्वर्तुळापर्यंत निर्माण झालेला स्वार्थ माणसांना कितीतरी शतके मागे घेऊन जातो. म्हणून माणसांनी स्वसुखाच्या पलीकडे एकदा तरी बघावे, ही अपेक्षा महात्मा फुल्यांची आहे. त्यांच्यानंतरच्या प्रत्येक विचारवंताने या गोष्टीचा आवर्जून विचार केला. परंतु समाजाचा रोषही त्यांना सहन करावा लागला. ही गोष्ट अलाहिदा म्हणून महात्मा फुले म्हणतात.

'आत्मपरिक्षणा तुम्ही द्यावा थारा ।
मत्सरा आवरा । जोती म्हणजे।।'

समानतेचा एक झरा महात्मा जोतिबा फुल्यांच्या काव्यातून अखंडपणे वाहतांना दिसून येतो. त्यामुळे त्यांच्या वैचारिक कृतीतून आपण त्यांच्या काव्याला वेगळे काढू शकत नाही. कारण कुठलाही कवी आधी माणूस नंतरची कवी असतो. महात्मा फुलेंचेही तसेच काही.

समाजातील अस्थितरतेच्या अगणित चटक्यांना त्याला आधी सहन करावे लागते. मगच तो माणूस कवी या पदवीसाठी लायक ठरत असतो.

नदीच्या काठावर स्वस्थ बसून पाण्यात खडे मारून त्या पाण्यावर उठवणारी असंख्य वलये मोजणारी मंडळी वारेमाप आली व येताहेत. परंतु महात्मा फुल्यांची उंची त्यांना गाठता आली नाही, हे ही तेवढेच खरे.

समग्र समाजाचा पोशिंदा असलेल्या शेतकऱ्यांच्या शोषणानेही त्यांना स्वस्थ बसू दिले नाही व त्यांचे जगणे हा महात्मा फुलेंच्या काव्याचा विषय झाला. तसे पाहिले तर 'शेतकऱ्यांचा आसूड' हा स्वतंत्र ग्रंथच त्यांनी साकारला. परंतु काव्यामध्येही हा विषय त्यांनी मांडला.

'कष्ट करी शेती
खाती चटणी भाकरींना ।।१।।
वर्षासने भटजी नेती खुल्ला खजिना ।।२।।
शेतकरी कष्ट करूनी
करिती भरणा ।।३।।
शेतातील बैल मरती
औती आगोलींना।।४।।

सामाजिक बांधिलकीतून त्यांचे प्रत्येक कार्य स्पष्ट झाले आहे. आणि काव्यसुद्धा. दुर्बोधतेचा कोणताही जीर्ण मुखवटा धारण करून ते वावरले. नाहीत. त्यामुळेच त्यांचे काव्य हे सरळ व सजग झाले. त्यात वेदनाही प्रकटल्यात व सोबतच सामंजस्यतेचा वेगळा भावही महात्मा फुल्यांनी कवितेला स्वत:साठी कधीच राबविले नाही. तसेच कवीचा झबला त्यांनी कधीही ल्याला नाही. जे बघितले व राहवले नाही तेच त्यांनी उतरविले. एवढेच! म्हणून त्यांचे काव्य विचार करायला भाग पाडते.

प्रा. विनोद इंगळे,शेगांव

संदर्भ ग्रंथ – महात्मा फुले समग्र वाड:मय
संपादक : श्री धनंजयकीर,
डॉ. स. गं. मालशे,
डॉ. य. दि. फडके

जागतिकीकरण

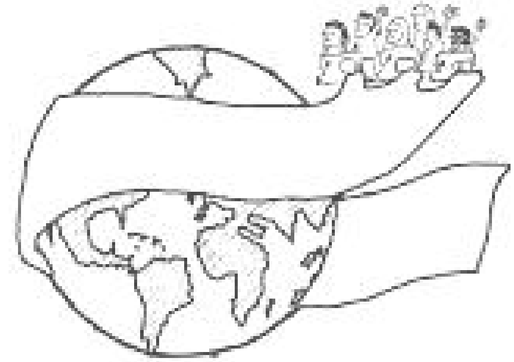

जागतिकीकरण प्रक्रिया ही मुख्यत्वे रशियन संघ राज्याच्या झालेली असल्याचे अपणास दिसून विघटनानंतर झालेली असल्याचे येते. जागतिकीकरणाचा प्रस्ताव मुळात संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या माध्यमातून अमेरिकेने आणलेला आहे. जागतिक हीत, सुख, समृद्धी याद्वारे दाखविणे व संपूर्ण जगात आपले वर्चस्व सिद्ध करणे हाच हेतू मुळात अमेरिकेचा आहे आणि यात अमेरिका यशस्वी होत असल्याचे आपणांस दिसते. उदारीकरण असे गोंडस नाव देवून या जागतिकीकरणाच्या चक्रव्यहात जगातील संपूर्ण राष्ट्रांना अडविण्याचा अमेरिकेचा कुटील डाव आहे. याची जान अनेक राष्ट्रांना नाही असे मुळीच नाही. परंतु संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या निर्मितीपासून विभिन्न आंतरराष्ट्रीय नितिद्वारे स्वत:ची प्रचंड आर्थिक व आण्विक प्रगती साध्य करून अनेक राष्ट्रांना जागतिक बँकेद्वारे मदत देवून आपल्या नियंत्रीत आणण्याचा प्रयत्न यशस्वीपणे अमेरिकेने पूर्ण केलेला आहे. अशा परिस्थितीत अनेक राष्ट्रांना जागतिकीकरणाच्या प्रक्रियेत स्वत:ला झोकून देण्याशिवाय पर्याय नाही. परिणामी जागतिकीकरणाचा प्रयत्न यशस्वी झालेला दिसून येतो. एवढेच नव्हे तर अनेक देशांच्या अंतर्गत नितिवरही अमेरिकेचा प्रभाव निर्माण झालेला आहे. अनेक देशांचा अर्थसंकल्प (Budget) (World Bank) च्या अर्थात अमेरिकेच्या निर्देशाप्रमाणे बनतो आहे. याशिवाय मागील पाच वर्षापासून दक्षिण आशियाई देशांतील विदेश नितीसुद्धा अमेरिकन निर्देशाप्रमाणे नियंत्रीत होत असतांना दिसते. यापासून भारतही स्वत:ला अलिप्त ठेवू शकलेला नाही.

विभिन्न देशांत उर्जानिर्मिती केंद्रे निर्माण करणे, थंड पेय निर्माण करण्याचे कारखाने थाटने सेंद्रीय खतांचे उद्योगधंदे निर्माण करणे, शेतीसाठी बियाण्यांचा व्यापार करणे, अशाप्रकारे विभिन्न प्रकारचा आपला व्यापार संपूर्ण जगात अमेरिकेने चालू केलेला आहे. एन्रॉन कंपनीबाबत भारतीय लोक ज्ञात आहेच. शीतपेय निर्माण करणारे कारखाने भारतीय भूजलाचा स्तर कसा कमी करीत आहे. यासंदर्भात माहिती 'कोकाकोला विरूद्ध आंदोलन' या 'रामेश्वर विद्यार्थी यांच्या दि. १६/५/२००४ व १

ऑगस्ट २००४ ला प्रकाशीत 'साम्ययोग साधना' या पाक्षिकामध्ये वाचनात आले. तसेच बी–बीयाणे व रासायनिक खतांच्या बाबतीत अमेरिकेतील मोन्सेंटो कंपनीचा व्यवहार शेतकऱ्यांप्रती किती क्रूर असू शकतो. या विषयीची माहिती 'मोन्सेंटो कंपनीचा व्यवहार' नावाच्या दि. १६/०५/२००४ च्या 'साम्ययोग साधना' नावाच्या पाक्षिकांतील लेखात सापडते. जनुकीय अभियांत्रिकीच्या माध्यमातून भरपूर उत्पन्न देणारे व किटक प्रभाव मुक्त असे बियाणे संपूर्ण जगात प्रसारित करण्याचा अमेरिकेचा प्रयत्न आहे. याचे दुष्परिणाम काय असू शकते यासंदर्भात दि. १/१२/२००३ च्या 'साम्ययोग साधना' पाक्षिकात 'लाभकारक नाही जनुकीय अभियांत्रिकी' हा 'म. भा. मिसळ' यांचा लेख वाचनीय आहे. यांचे कोणते दुष्परिणाम देशाला भविष्यात भोगावे लागतील याची सुस्पष्ट कल्पना जनतेला येऊ शकते.

शिक्षण क्षेत्रही जागतिकीकरणाच्या चक्रव्यवहातून सुटलेले नाही, असे अगदी अलीकडील शैक्षणिक क्षेत्रात होणाऱ्या उलाढालीवरून दिसून येते. बहुराष्ट्रीय विद्यापीठे देशात प्रवेश करणार, त्या विद्यापीठाच्या तुलनेत देशी विद्यापीठे व शिक्षण मागे पडतील. तर स्वाभिविकपणे बहुराष्ट्रीय विद्यापीठाच्या विळख्यात इथली शिक्षण प्रणाली जाण्यास वेळ लागणार नाही.

काही वर्षापूर्वी तत्कालीन पंतप्रधान श्री अटलबिहारी वाजपेयी यांनी U.G.C. चे नाव बदलवून University Development Commission असे ठेवण्यात येईल व समाजातील लोकांनी स्वयंसेवी संस्थांनी शिक्षण क्षेत्रात पुढे यावे असे एका कार्यक्रमात बोलले होते. यावरून शासनाची भविष्यातील शिक्षणाविषयीची भूमिका काय राहील हे दिसून येते.

अशा अनेक बाबी जागतिकीकरणाच्या संदर्भात सांगता येतील. जगातील एक केंद्रीय महाशक्तीच्या प्रभावाचेच हे फलीत आहे. जागतिकीकरणाचे स्वरूप शास्त्रीयदृष्ट्या तपसता 'अत्याधुनिक जागतिक आर्थिक साम्राज्यवाद' (न्सजतं डवकमतद ळसवइंस म्बवदवउपब प्उ. चमतपंसपेउ आहे, असे नि:संशपणे म्हणता येईल.

– प्रा. प्रदीप भा. मेश्राम
(वाणिज्य विभाग प्रमुख)

अनसुनी बात

प्यार तेरा मुझे, आज भी याद है ।
अश्क नम है मेरे दिल में बरसात है ।
प्यार का वो सिला, बन गया अब गिला
बेवफा अब वफा, अनसुनी बात है...
वादे झूठे तेरे, कसमे तोडी तूने
शाख से फूलना, शाख तोडी तूने
तू हँसे फूलसी, मेरी फरीयाद है......
धूप कडी चैत की, आज भी याद है
आज भी हरतरफ कल की बरसात है
है बीता कल तेरा, पर मेरा आज है...

— दर्शन राठी
बी. कॉम.प्रथम

शेरी शायरी

हर कही बैठने का मतलब इंतजार नही होता
हजारो से नजर मिलती है
लेकिन हर नजर का मतलब
प्यार नही होता

o o o

तैरना है तो नदी में तैरो
किनारो पे क्या लिखा है
प्यार करना है तो वतन से करो
रिश्तो मे क्या लिखा है

o o o

दोस्ती कोई धागा नही जो
खींचनेसे टूट जाये वह दोस्त ही क्या जो
बात—बात पर रूठ जाये

— कु. सविता रमेश जवंजाळ
बी.कॉम.प्रथम

शायरी

जरूरी नही कि सारी दुनिया अच्छी निकले
जरूरी नही कि सारे प्यार सच्चे निकले
ऐ खुदा लिख मेरी किस्मत दूसरी कलम से
जरूरी नही कि दूसरी कलम भी कच्ची निकले

काश एक दिन पैसा भी आये
वक्त का पल पल थम जाये
सामने बस तुम ही रहो
और उमर गुजर जाये

प्यार क्या होता है हम नही जानते
जिंदगी को हम अपना नही मानते
गम इतने मिले की एहसास नही होता
कोई हमे प्यार करे विश्वास नही होता

जियो इतना की मरना मुश्कील हो जाये
हँसो इतना की रोना मुश्कील हो जाये
किसीको पाना किस्मत की बात है
मगर चाहो इतना की भुलाना मुश्कील हो जाये

—रविंद्र हाडोळे
बी. कॉम. प्रथम

मित्रता

मित्रता नाम है सुख दुःख के अफसाने का
यह राज है सदा मुस्कुराने का
यह पल दो पल की रिश्तेदारी नही
यह तो फर्ज है उम्रभर निभाने का
मित्रता दर्द नही रोने रूलाने का
यह तो अरमान है खुशी के आशियाने का यह
तो फूल जिंदगी की राहको महकाने का
यह तो फर्ज है उम्रभर निभाने का
यह तो फर्ज है उम्रभर निभाने का
कु. छाया रघुनाथ गाळकर,
बी.ए. द्वितीय

गजल

हर धडकन में एक राज होता है
बात को बताने का एक अंदाज होता है
जबतक ठोकर ना लगे बेवफाई की
हर किसीको अपने प्यार पर नाज होता है

आँसू की किंमत वो क्या जाने
जो हर वक्त आँसू बहाते है
आँसूओ की किंमत उनसे पूछो
जो गम मे भी मुस्कुराते है ।

इश्क सभी को जीना सिखा देता है
वफा के नाम पर मरना सिखा देता है
इश्क नही किया तो करके देखो
जालिम वो हर दर्द सहना सिखा देता है

कारा ! दिल की आवाज मे इतना असर हो जाए
हम आपको याद करे और
आपको खबर हो जाए
आज रब से यही दुवाँ है हमारी की,
आज जिसे चाहे वह आपका हमसफर हो जाए

मै लब्जो से कुछ भी इजहार नही करता
इसका गलत मतलब ये नही की
मै उससे प्यार नही करता
चाहता मै उसे आज भी पर
उसकी सोच मे वक्त बर्बाद नही करता
तमाशा ना बन जाए कही मोहोब्बत मेरी
इसीलीए अपने दर्द का इजहार नही करता
जो कुछ मिला है, उसी मे खुश हूँ
इसीलीए खुदा से तक्रार नही करता
पर कुछ तो बात है उसे फितरत मे जालीम
वरना उसे चाहने की ख़ता
बार—बार ना करता ।

— रितेश सुरेश आसोलकार
बी. कॉम. द्वितीय

गजल

तुमसे बात करना मुझको अच्छा लगता है
तुम भी बताओ मुझसे मिलकर कैसा लगता है
जीवन हा हर सहारा झूठा लगता है
जब भी मेरे दरवाजे की कुन्डी बजती है
तुमने दस्तक दी है। मुझको ऐसा लगता है
तुम आ जाओ तो शायद कुछ रौनक आ जाए
यू तो सारा जीवन सूना लगता है

जब हम तुम एक साथ खिलौने खेला करते थे
बचपन का वो हर लम्हा अब सपना लगता है
पहले मुफ्त में मिल जाती थी, प्यार की सौगाते
अब तो नफरत पाने मे भी पैसा लगता है
रब ने मुझे 'रितेश ' ऐसा खास बनाया है
दर्द किसी का भी हो मुझको अपना लगता

० ० ०

जिंदगी ये हमे चाहत हुई थी
हमे भी मोहब्बत हो गई थी
पर मोहब्बतने बदनाम किया
दिल लगाकर बडी भूल की थी

लेकीन ऐसी भूल तुम नही करना
मोहब्बत के गम तुम भूल न पाओंगे
ए मेरे दोस्त इन बातो से तुम दूर रहना
वरना बहुत पछताओंगे

—रितेश सुरेश आसोलकार
बी. कॉम. द्वितीय

कैसा ये अकेलापन

जिन्दगी के इस सफर मे
हम तुम अकेले ही चला करते हैं
जानते है कि जाना है सबको
जाने क्यों फिर, लोग मिला करते है
ये सफर लम्बा ही सही
पर फिर भी एक पल मे ही शायद
ये सारे रंग दिखा जाता है
आज हम किसी से मिलते है
तो कल किसी से बिछड़ जाते है
दूर होकर कैसे रह पाएंगे
आजकल ये सोचकर हम डरते है
ये मिलना — बिछडना सब किस्मत
की बात है ।
कही मिलन का है सवेरा
कही जुदाई की रात है
तो फिर क्यो इन आँखो मे आसू
आते है
जब अपने — अपनो से दूर हो जाते है
जब कोई हमसे दूर हो
हम इस मन को समझाते है
कितने ही खुशबुदार क्यो न हो फूल
एक दिन फूल भी मुरझा करते है
अकेले ही आते है हम सब
अकेले ही जाया करते है
जाने फिर भी ये आँसू क्यों
आया करते है ।

—कु. छाया रघुनाथ गाळकर
बी. ए. द्वितीय

'माँ'

भगवानसे प्यारी माँ होती है।
आदर्श की पहचान माँ होती है।
माँ संस्कार का प्रतीक होती है
माँ से हर व्यक्तीकी पहचान होती है।
माँ एक हराभरा जंगल होती है।
सबको लेकर चलनेवाली माँ होती है।
माँ से दुनिया बनती है।
माँ न होती तो दुनियाकी हर बात
अधूरी रहती है।
माँ सही मार्ग दिखाने वाली होती है।
माँ सबकी दोस्त होती है।
गलती भूलकर सीने से
लगानेवाली माँ होती है
माँ से अच्छा इस दुनियामे और कोइ नही होता
माँ सुख दु:खकी साथी होती है।
माँ क्या चीज है यह दिखानेसे दिखती नही
समझानेसे समजती नही
माँ एक ऐसा फूल है।
जो हमेशा सबको खुशबू देता है।
वह फूल जो ताजा रहता है।
तबतक उसका महत्व नही समझता है
मुरझाने के बाद गम के अलावा
कुछ भी नही रहता है।

— कु. पूजा टावरी
बी.कॉम. प्रथम

शायरी

इकरार मे शब्दो की
अहमीयत नही होती
दिल के जजबात की
आवाज नही होती
आँखे बयान कर देती है
दिल की दास्ता
मोहब्बत दो लब्जो की
मोहताज नही होती

हर एक शक्स ने
आजमाया हमको
दिल को खिलौना समझके
ठुकराया हमको
पसंद किया अब जिसको हमने
उसने भी जी भर के
सताया हमको

जीते थे कभी हम भी शान से
महक उठी थी फिजा किसी के नामसे
पर गुजरे हैं हम कुछ ऐसे मुकाम से
की नफरज सी हो गई है मोहब्बत के नाम से

मेरा प्यार जीतने का इंतजार है
तू करे मेरा इंतजार इसबात का इंन्कार है
हम आँखो से दिल मे उतर जायेंगे
बस तेरी नजर उठने का इंतजार है।

— गोपाल वि. नावकार
बी. ए. द्वितीय

माँ

घर मे माँ को रूलाये और
मंदिर मे माँ को चुनरी ओढाये
याद रख
मंदिर की माँ तुझ पर खुश तो नही
शायद खफा जरूर होगी

माँ के दुःख जरा समझले
तुझे दुवा जरूर मिलेगी

माँ के बिना हर पल अधूरा है
उसके बिना सारा जग सूना है

माँ के बिना राजा भी भिखारी है
जिसे माँ नही उसे यह पता है।

— उज्वला इखारे
बी. ए. भाग प्रथम

श्रद्धा सुमन

जहाँ प्रगटे श्री अवलीया, धन्य हुआ वह गांव ।
जिनकी पावन कृपासे, तीर्थ हुआ शेगांव ।।
तीर्थ हुआ शेगांव, लाखो श्रद्धालु यहाँ आते।
बाबा के द्वार से कोई, खाली हाथ न जाते ।
देखकर अद्‌भुत दृश्य, मगन हो संगी साथी ।
करे आरती मंदिर मे जब, झूम—झूम कर हाथी ।।

दर्शन के लिऐ आते, जो बाबा के पास ।
मिले सुलभता से उन्हे, भोजने और आवास ।।
भोजन और आवास, कहे 'गण गण गणात बोते' ।
मठ, स्टेशन, आनंद सागर, सभी मुफ्त मे आते ।
संस्थान में सेवा की, योजना अद्‌भुत बनाई।
दीन—दुखी लोंगो को, मिलती मुफ्त दवाई ।।
श्री सद्‌गुरू महाराज के, सेवक बडे अनन्य।
पूर्ण व्यवस्था देखते है, 'श्री पाटीलजी' धन्य ।।

समाधिस्त बाबा को हुए सौ साल ।
व्यवस्था भक्तजनो की, सिद्ध हुई बेमिसाल ।
शेगांव मे दृष्टिगोचर हुऐ, अनेक नये आयाम।
श्री शताब्दि महोत्सव को, शतशत मेरा प्रणाम
शत—शत मेरा प्रणाम ।।

—प्रा. कु. एस. के. बालापुरे
ग.भि. मुरारका महाविद्यालय,
शेगांव जि. बुलडाणा

The Meaning of Rose Colour

Red - Love, Beauty, Courage and
Respect, Romantic love,
congratulations, I Love you,
Job well done, Sincere love Respect,
Courage or Passion.

Dark Red - Unconscious beauty

Deep Burgundy white -Unconscious
Beauty, Purity Innocence, Silnce,
Secrecy, Reverence, Huminity,
Youthfullness, I am worth of you,
Heavenly .

White (Bridal) Happy love

Pink - Appreciation, Thank You Grace,
Perfect, Happiness, Admiration,
Gentleness, Please Belive me.

Dark Pink - Appreciation, Gratitude
Thank You.

Light Pink - Sympathy, Gladness Joy
Sweetness

Yellow - Joy, gladness, Friendship
Delight, Promise of a new beginning,
welcome Back, Remember me and
Jealousy, "I care" Yellow with Red Tip -
Friendship, falling in love

Orange - Desire, Enthusiasm,
Fascination
Lovender -
Love at first sight .
Enchantment.

-Vitthal Tathod
B.A.I

My Mother

My Mother's name is Seema,
She is sister of my Mama
She tells me some incouraging word,
She is the best mother in the world
She never takes the rest
This quality makes her best
She cooks food very testy
Her good quality is honestly
She treats elder's respectfully
She treats childrens very peacefully

Pravin Adaukar
B.A. I

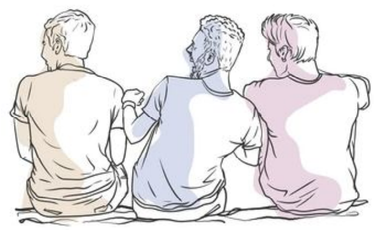

Happy Friendship Day

F - Field of Luck
R- Root of Joy
I - Island of God
E - End of Sorrow
D - Name of Hope
D - Door of Understanding
That's a F.R.I.E.N.D. Like U
"Happy Friendship Day!"
****
Friendship is a silent gift of nature,
More old, more strong,
More deep, more warm,
Less words, more understanding,
"Happy Friendship Day!"

- Yogeshwar Bagde

History

1) The year in which morle minto reforms took place?

Ans : 1909

2) What is the single most important feature of morley minto reforms?

Ans : Separate elector at for Muslim.

3) Name of the mass movement launched by Gandhiji in 1920-21?

Ans : Non-co operation Movement

4) Name of the mass movement launched by Gandhiji in 1930-31?

Ans : Civil Disobedience.

5) Name of the mass movement launched by Gandhiji in 1942?

Ans: Quit- India Movement.

6) First there satyagrahas launched by Gandhiji after he returned India?

Ans: Ahmedabad, Kheda, Bardoli.

000

Polity

1) Who was the president of the constitent Assembly?

Ans : Rajencra Prasad

2) Working of the constituent Assembly Closed on?

Ans : 26 Nov. 1949

3) Name of the chairman of the Drafting Committee of the constituent Assembly?

Ans : Dr. Babasaheb Ambedkar.

4) Article which is expecially pertaining to J or K?

Ans : Article 370

5) Chapter III of the constituton is about?

Ans : Foudamental Rights

6) Chapter IV of the constitution is about?

Ans : Directive Principle of state Policy.

Saving Environent

Pollution is one of the major problem in the scientific world with the advance of science. The problem become more sever. We find pollution in land, water and air. The consequence of this pollution will lead to the destruction of this earth. The scientific development caused imbalance in the natural resources. Industrial development, burning forest have spoiled our pure environment. The indusrial development has polluted our land ocean and air.

Today people living in big cities have experienced the evils of pollution. They can not enjoy the fresh and pured air. Most of them are suffering from various diseases of lungs. They eat polluted food. The cutting of trees also increcises the pollution. In 1986 the Environment Protection Agency ranked 20 chemical that generate the waste. The waste makes land toxic and unusable.

Today plastic bags are common. After use they are scattered and cause pollution if they are burnt they create highly toxic smoke. Thus the industrial development resulted in horrible waste, toxic air which disturb the atmosphere.

The increasing pollution may result in the world in 1990. The Government stated to ban the products which were not Ico-Friendly. But it is not sufficient. The development is useless which will finally end of our world so the Government should take firm measures to control the pollution. We should also help the Goverement in controlling the disasters problem.

- Vishal Chopade
B.A. I

20